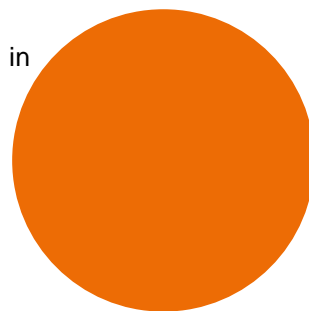
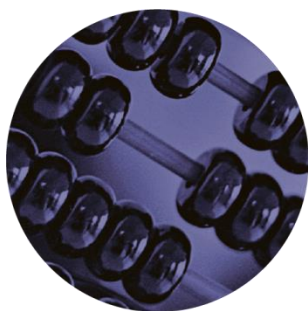
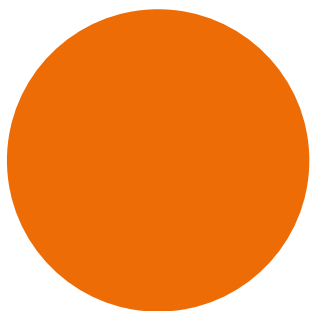
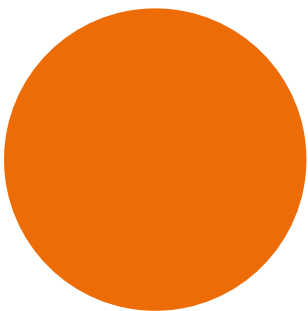
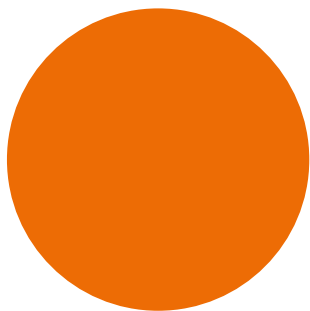

Geldzaken in de praktijk 2015

*Anna van der Schors
Minou van der Werf
Gea Schonewille*

in

Nibud/Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Geldzaken in de praktijk 2015

Nibud, 2015

*Anna van der Schors
Minou van der Werf
Gea Schonewille*

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	6
Financiële situatie in het algemeen	6
In kaart brengen	6
Verantwoord besteden.....	7
Vooruit kijken.....	9
Verantwoord financiële producten kiezen	10
Over voldoende kennis beschikken.....	11
VISIE VAN HET NIBUD.....	12
1 INLEIDING	14
1.1 Aanleiding.....	15
1.2 Doel onderzoek.....	15
1.3 Monitoring van de Nibud-competenties voor financiële zelfredzaamheid	16
1.4 Leeswijzer	16
2 FINANCIËLE SITUATIE IN HET ALGEMEEN.....	19
2.1 Rondkomen	19
2.2 Financiële zelfredzaamheid	21
3 IN KAART BRENGEN	25
3.1 Bankzaken.....	25
3.2 De financiële administratie	29
3.3 Overzicht over de uitgaven	31
4 VERANTWOORD BESTEDEN.....	38
4.1 Uitgaven plannen.....	38
4.2 Aankoopgedrag	41
4.3 Betaalgedrag	46
4.4 Betalingsachterstanden	48
4.5 Rood staan	51
5 VOORUIT KIJKEN.....	54
5.1 Sparen.....	54
5.2 Leningen.....	58

6	VERANTWOORD FINANCIËLE PRODUCTEN KIEZEN	64
6.1	Vergelijking van financiële producten	64
7	OVER VOLDOENDE KENNIS BESCHIKKEN	66
7.1	Bronnen voor informatie over financiële zaken	66
7.2	Moeite met het vinden van relevante informatie	67
7.3	Hulp bij schulden	68
8	DE ONTWIKKELING VAN HET FINANCIËLE GEDRAG TUSSEN 2005 EN 2015	69
8.1	Financiële situatie in het algemeen	69
8.2	De financiële administratie	70
8.3	Verantwoord besteden	73
8.4	Vooruitkijken	75
	BIJLAGE 1 - ONDERZOEKSVERANTWOORDING	78
	BIJLAGE 2 - ACHTERGRONDKENMERKEN	79
	Geldzaken binnen de relatie	81
	BIJLAGE 3 - FINANCIËLE ZELFREDZAAMHEID	83

Samenvatting

Sinds 2005 doet het Nibud één keer in de drie jaar onderzoek naar de manier waarop Nederlanders met hun geld omgaan en hun geldzaken organiseren.

Dit rapport geeft een actueel beeld van hoe het anno 2015 met de financiële zelfredzaamheid van consumenten gesteld is en hoe die zich in de afgelopen tien jaar heeft ontwikkeld.

Voor dit onderzoek zijn 1.444 Nederlanders tussen de 18 en 70 jaar ondervraagd.

Het Nibud heeft competenties voor financiële zelfredzaamheid opgesteld. Deze vijf competenties beschrijven over welke vaardigheden consumenten zouden moeten beschikken om op de korte en lange termijn hun inkomsten en uitgaven in balans te krijgen en te houden. We hebben per competentie beschreven in hoeverre Nederlanders het gedrag dat hoort bij een competentie, ook daadwerkelijk in de praktijk brengen.

Financiële situatie in het algemeen

45 procent van de Nederlandse huishoudens heeft moeite met rondkomen

17 procent van de Nederlandse huishoudens geeft aan (zeer) moeilijk rond te komen. Daarnaast geeft nog eens 28 procent aan eerder moeilijk dan gemakkelijk rond te komen.

De belangrijkste redenen voor het moeilijk rondkomen zijn:

- De uitgaven zijn gestegen, maar de inkomsten niet.
- Er zijn te weinig inkomsten.
- De vaste lasten zijn te hoog.

In de afgelopen 10 jaar fluctueerde het percentage dat moeilijk rondkomt. In 2005 kwam 53 procent moeilijk rond en in 2009 37 procent. Sinds 2012 is het stabiel: 44 procent in 2012 en 45 procent in 2015.

Met name uitkeringsgerechtigden komen moeilijk rond: 76 procent van hen, tegen 36 procent van de werkenden en gepensioneerden. In 2012 kwam 69 procent van de uitkeringsgerechtigden moeilijk rond.

In kaart brengen

Het in kaart brengen van de financiën is de eerste stap om de inkomsten en uitgaven in balans te krijgen en te houden. Van de Nederlanders voert 43 procent deze competentie in de praktijk uit. Zij bekijken wekelijks hun banksaldo, werken maandelijks hun administratie bij en houden minimaal één keer per jaar hun uitgaven bij. In 2012 voerde nog 33 procent deze competentie uit.

Circa driekwart bekijkt minimaal één keer per week het banksaldo

76 procent van de Nederlanders bekijkt het banksaldo wekelijks. Dit is een grote stijging ten opzichte van 2012, toen 67 procent wekelijks het banksaldo bekeek. De opkomst van de mobiel bankieren app is hier waarschijnlijk de verklaring voor. 37 procent maakt gebruik van deze app. Van de mensen die geen gebruik maken van de mobiel bankieren app kijkt namelijk 68 procent wekelijks naar het banksaldo. Dit is vergelijkbaar met het percentage in 2012.

89 procent werkt maandelijks de financiële administratie bij

Een meerderheid van 58 procent werkt zijn/haar financiële administratie minimaal één keer per week bij en 31 procent doet dat één of meerdere keren per maand.

Het percentage dat maandelijks de administratie bijhoudt is de afgelopen jaren stabiel gebleven: in 2005, 2009 en 2012 hield respectievelijk 92, 92 en 90 procent de administratie maandelijks bij.

Het percentage dat de administratie wekelijks bijhoudt is gestegen ten opzichte van 2005 en 2009. Toen hield respectievelijk 53 en 51 procent de administratie wekelijks bij, tegen 59 procent in 2012 en 58 procent in 2015.

Het bijhouden van de uitgaven is gestegen ten opzichte van 2012

55 procent houdt minimaal één keer per jaar de uitgaven bij wat het huishouden uitgeeft. In 2012 was dit 44 procent. Consumenten die moeilijk rondkomen houden hun uitgaven vaker bij dan gemiddeld (64 procent).

De belangrijkste reden die Nederlanders geven om hun uitgaven bij te houden, is om overzicht en inzicht te krijgen en/of te houden. 15 procent geeft aan dit te doen omdat ze anders geld tekortkomen.

Bijna de helft heeft nog nooit een begroting gemaakt

48 procent heeft nog nooit een begroting gemaakt. 27 procent maakt ieder jaar een begroting. Dit percentage is iets toegenomen ten opzichte van eerdere jaren: in 2005 maakte 25 procent een jaarbegroting en in 2009 was dit 21 procent.

Ook onder de groep consumenten die wekelijks de administratie bijwerkt, de uitgaven bijhoudt en die precies op de hoogte is van de vaste lasten, is een groot deel dat nog nooit een begroting heeft gemaakt. Deze groep maakt echter wel vaker een begroting dan degenen die niet actief bezig zijn met het overzicht houden over hun geldzaken.

Verantwoord besteden

Het in balans houden van de inkomsten en uitgaven vergt van mensen dat zij hun betalingsverplichtingen nakomen en hun koopgedrag aanpassen aan het beschikbare budget.

58 procent van de Nederlanders voert deze competentie uit. Zij hebben geen betalingsproblemen, kopen geen dingen waar ze geen geld voor hebben en geven aan dat ze verantwoord besteedgedrag vertonen. Het percentage Nederlanders dat dit in de praktijk brengt is iets toegenomen ten opzichte van 2012: toen gold dit voor 54 procent van de Nederlanders.

Bijna 8 op de 10 geeft aan verantwoord aankoopgedrag te vertonen

82 procent van de Nederlanders bekijkt voor aankoop of ze een grote/dure aankoop ook daadwerkelijk kunnen betalen. En voordat ze een product kopen bedenken 7 van de 10 consumenten waar het aan moet voldoen.

Circa 1 op de 5 koopt weleens iets waar ze geen geld voor hebben

18 procent van de consumenten koopt weleens iets waar ze geen geld voor hebben. Ook dit percentage is gedaald ten opzichte van 2012: toen deed 28 procent weleens of regelmatig een uitgave waar ze geen geld voor hadden.

Minder 'potjesdenken' dan in 2012

In 2012 hadden meer consumenten 'potjes' voor verschillende uitgaven: 26 procent had verschillende rekeningen voor verschillende soorten uitgaven. Dat is nu 17 procent. Het percentage dat aangeeft in het hoofd bij te houden hoeveel ze aan verschillende soorten uitgaven besteden is gelijk gebleven: 30 procent.

Eén op de vijf Nederlandse huishoudens heeft betalingsproblemen

37 procent van de Nederlandse huishoudens heeft in de afgelopen 12 maanden betalingsachterstanden gehad. Hierbij zijn de belangrijkste betalingsachterstanden het te laat betalen van rekeningen, het ontvangen van een aanmaning en het niet meer kunnen opnemen van geld. In 2012 hadden iets meer huishoudens betalingsachterstanden (40 procent).

De ernst van de betalingsachterstanden is wel toegenomen. Dit blijkt uit de top 3 van meest gegeven redenen voor de achterstallige betalingen. Waar in 2012 de meest gegeven reden nalatigheid was, zit de oorzaak nu meer in het feit dat de huishoudens noodzakelijke uitgaven moeilijk meer kunnen betalen.

Top 3 van oorzaken voor de betalingsachterstanden in 2015:

- Mijn vaste lasten zijn te hoog (27 procent).
- Als gevolg van een inkomensdaling (26 procent).
- Ik had te hoge zorgkosten (22 procent).

Top 3 van oorzaken voor de betalingsachterstanden in 2012:

- Ik had wel kunnen betalen, maar het is aan mijn aandacht ontglipt (34 procent).
- Als gevolg van een inkomensdaling (25 procent).

- Ik moest onverwacht belasting/toeslagen terugbetalen (21 procent).

Niet elke betalingsachterstand is een probleem. In totaal heeft 22 procent de afgelopen 12 maanden met betalingsproblemen te maken gehad. Het gaat dan om herhaaldelijke betalingsachterstanden van ernstige aard. Onder degenen die moeilijk rondkomen, geldt dit voor 35 procent. Van de uitkeringsgerechtigden heeft 37 procent het afgelopen jaar betalingsproblemen gehad, tegen 21 procent van de werkenden.

Nederlandse huishoudens geven vaker aan nooit rood te staan

In vergelijking met 10 jaar geleden, geven nu meer huishoudens aan dat ze nooit rood staan. In 2005 stond 36 procent nooit rood, tegen 51 procent in 2015.

65 procent staat weleens rood terwijl ze spaargeld hebben

65 procent geeft aan weleens tegelijk te sparen en rood te staan. Het merendeel (54 procent) grijpt niet direct in, maar laat het zo.

Vooruit kijken

Niet alleen op de korte termijn zullen inkomsten en uitgaven met elkaar in balans moeten zijn, maar ook op de lange termijn. Hiervoor is het belangrijk dat consumenten vooruitkijken en rekening houden met uitgaven in de toekomst.

Meer dan de helft van de Nederlanders (54 procent) beschikt over de competentie 'vooruit kijken'. Dit percentage is gelijk aan 2012. Zij hebben geen lening of hebben vooraf gekeken of ze de aflossing kunnen betalen, ze sparen en ze hebben ook daadwerkelijk spaargeld.

17 procent heeft geen spaarrekening

17 procent van de huishoudens heeft geen spaarrekening, tegen 19 procent van de huishoudens in 2012.

Het spaargedrag van de Nederlanders is vergelijkbaar met dat van 2012. Het percentage spaarders in 2012 is vergelijkbaar met 2015 (82 procent in 2012, nu 80 procent). Het percentage dat iedere maand een vast bedrag spaart is identiek (32 procent), evenals het percentage dat alleen spaart als er geld overblijft (28 procent).

Ook in de afgelopen 10 jaar is het percentage Nederlanders dat spaart niet veel veranderd: ongeveer 80 procent spaart.

7 op de 10 heeft voldoende geld achter de hand om de twee duurste producten direct te vervangen

70 procent van de consumenten geeft aan voldoende geld achter de hand te hebben om de twee duurste producten direct te kunnen vervangen: 41 procent heeft hiervoor

ruim voldoende achter de hand en 28 procent net voldoende, maar ook niet meer dan dat. 30 procent geeft aan hier niet genoeg geld voor achter de hand te hebben.

20 procent van de Nederlanders heeft geen spaargeld

Bijna een kwart van de consumenten wil niet zeggen wat de hoogte van zijn/haar spaargeld is. 4 procent kan geen inschatting maken van de hoeveelheid spaargeld die ze hebben.

Als we kijken naar de consumenten die wel hebben aangegeven hoeveel spaargeld ze hebben, dan geeft één op de vijf aan helemaal geen spaargeld te hebben. 40 procent heeft 5.000 euro of meer aan spaargeld. Dit is vergelijkbaar met 2012.

Circa de helft van de Nederlandse huishoudens heeft een lening

47 procent van de ondervraagden in dit onderzoek geeft aan dat hun huishouden één of meer vormen van leningen heeft. Dit percentage is gelijk aan 2012.

De meest voorkomende vormen, zijn:

- Roodstand op de betaalrekening (20 procent).
- Een lening bij bank of financieringsmaatschappij (16 procent).

De meeste leningen zijn afgesloten voor de auto (31 procent).

72 procent heeft voor ze de lening afsloten, gelet op de aflossingsmogelijkheid

Ondanks het feit dat 72 procent voor ze de lening afsloten gekeken heeft of ze de aflossing konden betalen, ervaart 60 procent de lening als een last en had 61 procent liever minder geleend. 4 op de 10 maakt zich er zelfs druk over of ze de schuld wel kunnen afbetalen.

Verantwoord financiële producten kiezen

De eerste drie competenties vormen de basiscompetenties om nu en op de middellange termijn de financiën in balans te houden. Daarnaast is het wenselijk dat consumenten financiële producten op een verantwoorde manier kiezen. Het gaat er hierbij om dat iemand bij het aangaan van financiële langetermijnverplichtingen kosten, rendement, risico's, looptijd en voorwaarden met elkaar vergelijkt en tegen elkaar afweegt.

Bij aanschaf van financieel product vergelijken consumenten de mogelijkheden

Vooraf bij de aanschaf van een financieel product vergelijken mensen de verschillende mogelijkheden. Slechts een kleine minderheid (minder dan 10 procent) zegt dat niet te doen bij zaken als verzekeringen, hypotheek of spaarrekeningen.

Bij doorlopende producten gebeurt het minder vaak dat er gekeken wordt of er inmiddels een beter product is. De helft heeft de afgelopen drie jaar verschillende

zorgverzekeringen vergeleken en zo'n 40 procent controleert regelmatig of ze nog wel de juiste verzekeringen hebben.

Over voldoende kennis beschikken

Om keuzes op financieel gebied te kunnen maken, is het soms nodig om over kennis te beschikken over de regelingen die gelden en het effect daarvan op de persoonlijke situatie.

Meer dan een kwart heeft moeite met het vinden van relevante informatie

27 procent van de consumenten geeft aan weleens moeite te hebben (gehad) om goede en relevante financiële informatie te vinden. De meest genoemde reden hiervoor is dat ze niet weten welke informatie betrouwbaar en/of onafhankelijk is. Ook geven ze aan te veel informatie te vinden en daardoor door de bomen het bos niet meer te zien.

70 procent weet niet waar zij terechtkunnen voor hulp bij schulden

De meeste mensen (70 procent) weten niet waar zij terecht zouden kunnen met persoonlijke problemen zoals schulden, maar 56 procent denkt het wel te kunnen uitzoeken als het nodig is.

Mensen die de hulp harder nodig hebben, zoals consumenten met een lening, roodstand of consumenten die moeilijk rondkomen, weten vaker wel waar ze terechtkunnen. Toch weet ook van deze financieel kwetsbaardere groepen nog zo'n 60 procent niet direct waar ze terechtkunnen.

Visie van het Nibud

Positieve ontwikkeling dat meer consumenten overzicht houden over hun financiële situatie

Het Nibud vindt het een positieve ontwikkeling dat consumenten de afgelopen tien jaar vaker hun banksaldo zijn gaan controleren en dat meer mensen, op verschillende manieren, hun uitgaven bijhouden. Dit zijn belangrijke manieren over overzicht te houden over de geldzaken.

Het Nibud ziet dat juist mensen die moeilijk rond kunnen komen hun uitgaven bijhouden. Dat is begrijpelijk, omdat het hen sneller kan overkomen dat ze meer uitgeven dan het beschikbare budget. Vooral als het inkomen beperkt is.

Het Nibud ziet het in kaart brengen van de inkomsten en uitgaven als een essentiële stap om grip te krijgen op de financiële situatie. Overzicht is een voorwaarde om te signaleren of alle betalingen nog kunnen worden gedaan. En daarmee kan op tijd actie ondernomen worden als blijkt dat inkomsten en uitgaven niet meer met elkaar in balans zijn. De mobiel bankieren apps die banken aanbieden hebben hier zeker toe bijgedragen.

Het Nibud pleit ervoor dat banken dit soort diensten blijven aanbieden en ook actief gaan promoten. Zo ziet het Nibud dat minder dan 1 op de 10 Nederlanders gebruik maakt van de mogelijkheid een alarm in te stellen als het saldo onder een bepaald bedrag uitkomt. De consumenten zijn onbekend met deze mogelijkheid, terwijl veel banken deze faciliteit wel aanbieden. Banken zou dit soort diensten vaker als de standaardoptie moeten instellen, waarbij klanten de mogelijkheid behouden om het uit te zetten wanneer zij het niet willen. Ook zouden banken als default kunnen inregelen dat als een klant (bijna) rood staat, er automatisch geld van de spaarrekening wordt overgeboekt naar de betaalrekening. Klanten houden daarbij natuurlijk altijd de mogelijkheid dit te veranderen. Als klanten deze service niet willen, zullen ze zelf actie moeten ondernemen. Nu komt het bij de meerderheid van de mensen weleens voor dat ze én rood staan én spaargeld hebben. Dit kan door een dergelijke standaardoptie verminderen.

Spaargedrag en leengedrag afgelopen tien jaar gelijk gebleven

Het valt het Nibud op dat het percentage consumenten dat de afgelopen tien jaar spaart en het percentage dat nooit rood staat stabiel is gebleven. In de afgelopen drie jaar is het aantal huishoudens met betalingsachterstanden licht afgenomen en de hoeveelheid spaargeld die mensen hebben is gelijk gebleven. Dit, terwijl de werkloosheid de afgelopen drie jaar is toegenomen, pensioenen niet of nauwelijks zijn geïndexeerd en loonstijgingen in veel sectoren achterwege zijn gebleven.

Een stabiele situatie betekent echter nog steeds dat het afgelopen jaar 37 procent te maken heeft gehad met één of meer betalingsachterstanden, waarbij de ernst van de

betalingsachterstanden toeneemt. En 20 procent heeft helemaal geen spaargeld en 30 procent heeft minder dan 2.000 euro achter de hand. Zij hebben geen of een heel beperkte buffer om onverwachte uitgaven op te kunnen vangen.

Zorgen om ernst van de betalingsachterstanden

37 procent van de Nederlandse huishoudens heeft het afgelopen jaar met betalingsachterstanden te maken gehad. Een enkele keer vergeten om een rekening op tijd te betalen hoeft nog geen probleem te zijn. Echter, 22 procent van de Nederlandse huishoudens heeft met echte betalingsproblemen te maken. Dit percentage is niet afgenomen ten opzichte van drie jaar geleden. Het Nibud maakt zich zorgen om het feit dat de ernst van de reden van de betalingsachterstanden de afgelopen drie jaar is verschoven. Waar in 2012 de belangrijkste reden voor een betalingsachterstand nog was dat men nalatig was geweest, nu geeft men vooral aan dat men niet in staat is om te betalen. Dit soort betalingsproblemen zijn moeilijker op te lossen dan problemen die ontstaan door nalatigheid.

Inzet op het vergroten van financiële vaardigheden is onvoldoende

Hoge vaste lasten en hoge zorgkosten als belangrijkste redenen voor betalingsachterstanden, zijn een indicatie dat een grens is bereikt wat betreft de financiële mogelijkheden. Het is dan niet meer voldoende om alleen te beschikken over financiële vaardigheden. Het Nibud roept bedrijven, de overheid en maatschappelijke organisaties op om hun verantwoordelijkheid daarin te nemen.

Zo vindt het Nibud het positief dat zorgverzekeringsmaatschappijen steeds actiever aanbieden dat het eigen risico, al van tevoren, gespreid kan worden betaald. Dit voorkomt dat mensen opeens een rekening van 385 euro ontvangen, als zij zorgkosten maken. Het Nibud plaatst wel vraagtekens bij de methodiek waarmee wanbetalers van de zorgverzekering worden beboet: de verhoging van de maandelijkse kosten tot 130 procent van de standaardpremie. Voor mensen die al op de grenzen van hun financiële mogelijkheden zitten, zal dit geen stimulans zijn om wel te gaan betalen, maar eerder meer geldzorgen en stress met zich meebrengen. Het Nibud pleit er dan ook voor dat organisaties meer kijken naar de persoonlijke omstandigheden van een wanbetaler en daarbij kijken of het gaat om iemand die niet wil betalen of iemand die niet kán betalen. Dan kunnen de vervolgstappen op maat worden afgestemd.

Uitkeringsgerechtigden zitten op de grens van de financiële mogelijkheden

Het Nibud maakt zich vooral zorgen om de Nederlanders met een uitkering (bijstand/arbeidsongeschiktheid/werkloosheid). Driekwart van hen komt moeilijk rond. Uitkeringsgerechtigden kwamen gedurende alle jaren al moeilijker rond dan werkenden en gepensioneerden. Maar het verschil is de afgelopen drie jaar groter worden. Meer uitkeringsgerechtigden komen nu moeilijk rond. De afgelopen jaren hebben zij, meer dan werkenden, aan koopkracht moeten inleveren. Het merendeel van hen geeft ook aan dat zij niet rondkomen door te weinig inkomsten. Betalingsachterstanden komen bij hen ook veel meer voor.

Het Nibud heeft naar aanleiding van Prinsjesdag inzichtelijk gemaakt dat naar verwachting de koopkracht van bijstandsgerechtigden in 2016 gelijk blijft en dat mensen met zorgkosten in 2016 rekening moeten houden met een koopkrachtdaling. Het Nibud pleit voor extra aandacht voor deze groep. Het onderzoek laat zien dat veel van deze huishoudens geen financiële speelruimte meer hebben. Extra kosten of een onverwachte rekening zijn voor hen heel lastig. Het Nibud roept gemeenten en uitkeringsinstanties op om de beschikbare financiële regelingen zo laagdrempelig mogelijk aan te bieden. Het moet de doelgroep geen moeite kosten om op de hoogte te zijn van de mogelijkheden en om die vervolgens ook aan te vragen. Als mensen (geld)zorgen hebben hoe ze de maand door moeten komen, kan hun denkcapaciteit daardoor in beslag worden genomen, zo blijkt uit onderzoek naar het effect van schaarste door twee Amerikaanse onderzoekers (Mullainathan en Shafir, 2014). Daardoor kunnen mensen zaken die geregeld moeten worden nog sneller als lastig ervaren. Dit maakt het des te belangrijker om drempels weg te nemen. Pas als mensen ruimte in hun hoofd overhouden, kunnen ze zich richten op het verwerven van werk om zo hun inkomenspositie te verbeteren. Daarnaast is het ook onwenselijk dat mensen door ingewikkelde procedures lang op het benodigde geld moeten wachten. Inkomensondersteunende maatregelen zijn voor uitkeringsgerechtigden geen 'extraatje', maar een belangrijke bron van inkomsten om uitgaven van te kunnen betalen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De ontwikkeling van de wijze waarop Nederlanders met geld omgaan

Sinds 2005 doet het Nibud onderzoek naar de financiële situatie en het gedrag van de Nederlanders. Hoe gaan ze met hun geld om en hoe organiseren ze hun geldzaken? Om de drie jaar onderzoeken we dat opnieuw, om zo de ontwikkeling te kunnen volgen van de manier waarop consumenten met geld omgaan.

Zo zagen we in 2012, dat het percentage consumenten dat geld leende behoorlijk was toegenomen ten opzichte van de situatie in 2009: van 37 procent naar 52 procent.

Om het gedrag te blijven monitoren en om zien hoe zich dat de afgelopen tien jaar heeft ontwikkeld, hebben we dit jaar opnieuw onderzoek gedaan naar de wijze waarop Nederlanders hun geldzaken in de praktijk organiseren.

Een actueel beeld van de financiële zelfredzaamheid van consumenten

Dit rapport geeft ook een actueel beeld van hoe het anno 2015 met de financiële zelfredzaamheid van consumenten gesteld is. Hoe zelfredzaam zijn de Nederlanders op dit moment? En wie zijn dat wel en wie niet? Waartoe zijn consumenten zelf goed in staat en waar valt nog iets te verbeteren?

De maatschappij verlangt van mensen dat ze financieel zelfredzaam zijn. Binnen de budgetbegeleiding, coaching en hulpverlening is dat ook hét centrale thema, waarbij het doel is om mensen te leren om hun financiën (weer) zelfstandig te regelen en daar de verantwoordelijkheid voor te dragen.

Om als begeleiding en hulp/dienstverlening mensen effectief te kunnen ondersteunen bij het vergroten van die financiële zelfredzaamheid, is het belangrijk om te weten welk gewenst gedrag die mensen wel vertonen en wat ze (nog) niet doen.

1.2 Doel onderzoek

Met dit onderzoek willen we inzicht krijgen in hoe de Nederlanders anno 2015 hun geldzaken in de praktijk organiseren. Ook willen we weten in hoeverre zich dit in de afgelopen tien jaar heeft ontwikkeld.

Daarnaast willen we met dit onderzoek inzicht krijgen in:

- In welke mate Nederlanders financieel zelfredzaam gedrag vertonen en hoe zich dat heeft ontwikkeld ten opzichte van 2012.
- Welke aspecten van financiële zelfredzaamheid Nederlanders voldoende uitvoeren en welke aspecten onvoldoende of in mindere mate.

1.3 Monitoring van de Nibud-competenties voor financiële zelfredzaamheid

Volgens de definitie van het Nibud is iemand financieel zelfredzaam als: *'hij weloverwogen keuzes maakt, zodanig dat zijn financiën in balans zijn op zowel korte als op lange termijn'*. Dat geldt niet alleen voor het moment waarop iemand zelf al zijn geldzaken kan regelen, maar ook dat iemand weet wanneer hij hulp zou moeten inroepen.

Het Nibud heeft vijf competenties voor financiële zelfredzaamheid opgesteld. Deze competenties beschrijven de kennis en vaardigheden waarover een consument zou moeten beschikken om zo de inkomsten en uitgaven op de korte en lange termijn in balans te kunnen houden. In het kader zijn de competenties beknopt beschreven. Bij elke competentie horen diverse vaardigheden, zie Nibud (2012).

1. In kaart brengen

De consument beschikt over een overzicht dat inzicht geeft in de mogelijkheden om zijn financiën in balans te houden.

2. Verantwoord besteden

De consument besteedt zijn inkomsten zodanig dat zijn huishoudfinanciën op de korte termijn in balans zijn.

3. Vooruit kijken

De consument realiseert zich dat wensen en gebeurtenissen op de middellange en de lange termijn financiële gevolgen hebben en stemt zijn huidige bestedingen hierop af.

4. Bewust financiële producten kiezen

De consument kiest financiële producten op basis van budgettaire overwegingen en passend bij zijn persoon en persoonlijke huishoudsituatie.

5. Over voldoende kennis beschikken

De consument beschikt over alle relevante kennis om zijn huishoudfinanciën op de korte, middellange en de lange termijn in balans te brengen en te houden.

1.4 Leeswijzer

In dit onderzoek zijn 1.444 Nederlanders tussen de 18 en 70 jaar ondervraagd. Deze groep is representatief voor alle Nederlanders in deze leeftijdsgroep wat betreft leeftijd, geslacht en regio. Degenen die nog geen zelfstandig huishouden voeren, bijvoorbeeld omdat ze (nog) bij ouders in huis wonen, zijn niet meegenomen. Een uitgebreide

beschrijving van de onderzoeksopzet staat in bijlage 1. De achtergrondkenmerken van de ondervraagden zijn beschreven in bijlage 2.

Indeling van het rapport

Het rapport beschrijft de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek:

- Hoofdstuk 2 gaat in op financiële zelfredzaamheid in het algemeen: in hoeverre zijn inkomsten en uitgaven met elkaar in balans en in welke mate voert men de vaardigheden die bij de competenties horen uit.
- Hoofdstuk 3 tot en met 7 gaan elk in op één van de vijf competenties en laten op basis van verschillende vragen zien in welke mate consumenten over de competenties beschikken.
- In hoofdstuk 8 bekijken we hoe het financiële gedrag van consumenten zich ontwikkeld heeft tussen 2005 en 2015.

Vergelijking met 2012

In 2012 heeft het Nibud diverse onderzoeken uitgevoerd naar het geldgedrag van consumenten:

- Geldzaken in de praktijk (Madern, T., & Burg, D. van der (2012)).
- Kans op geldproblemen (Madern, T., & Schors, A. van der (2012)).
- Bindingstechnieken (Madern, T., & Gaalen, C. van (2011)).
- Een referentiebuffer voor huishoudens. Onderzoek naar het vermogen en het spaargedrag van Nederlandse huishoudens (Warnaar, M., & Gaalen, C. van (2012)).

In verschillende paragrafen vergelijken we de huidige situatie met die van 2012. De vergelijking met de diverse onderzoeken uit 2012 is cursief weergegeven. Het is niet bij alle vragen mogelijk een vergelijking te maken: sommige vragen zijn in 2012 niet gesteld en bij andere vragen is de formulering gewijzigd of verschillen de antwoordcategorieën tussen beide jaren.

Vergelijking naar achtergrondkenmerken

In de paragrafen beschrijven we hoe een bepaalde situatie of bepaald gedrag verschilt tussen consumenten met verschillende kenmerken. Hierbij hebben we naar de volgende achtergrondkenmerken gekeken:

- Geslacht.
- Leeftijd van de consument: tot 25 jaar, 25 tot 34 jaar, 35 tot 44 jaar, 45 tot 54 jaar, 55 tot 64 jaar en 65 jaar en ouder.
- Huishoudsituatie: alleenstaand of paar, met of zonder kinderen.
- Woonsituatie: koopwoning of huurwoning.
- Opleidingsniveau: laag, midden of hoog.

- Dagbesteding: werkend, niet-werkend/uitkeringsgerechtigd, gepensioneerd.
- Inkomen: laag (tot 1.750 euro per maand), midden (tussen 1.750 en 2.750 euro per maand) en hoog (2.750 euro of meer).
- Mate waarin iemand zelf ervaart rond te kunnen komen: van (zeer) moeilijk tot (zeer) gemakkelijk.

Alleen als het verschil tussen groepen consumenten significant is, is dit benoemd. Als het dus niet benoemd wordt is er geen beduidend verschil tussen de consumenten onderling met betrekking tot bepaald financieel gedrag of een bepaalde financiële situatie.

De analyses beschrijven de samenhang tussen het financiële gedrag of een financiële situatie en het kenmerk. Dit zegt niets over de oorzakelijkheid. Zo zal blijken (zie paragraaf 2.1) dat huurders moeilijker rondkomen dan mensen met een koopwoning. En ook dat mensen met een laag inkomen moeilijker rondkomen. Nu zijn huurders ook vaker mensen met een laag inkomen. Bijlage 2 laat de samenhang tussen de verschillende achtergrondkenmerken zien.

De resultaten laten dus zien welke groepen financieel zelfredzamer zijn en welke groepen minder. We kunnen echter geen uitspraken doen over wat de uiteindelijke achterliggende oorzaak is.

2 Financiële situatie in het algemeen

Het Nibud definieert mensen als financieel zelfredzaam wanneer zij weloverwogen keuzes maken, zodanig dat hun financiën in balans zijn, op zowel korte als lange termijn.

In hoeverre zijn de financiën van consumenten in balans, hoe makkelijk kunnen ze rondkomen? En in hoeverre brengen ze de vaardigheden, die horen bij de competenties om financieel zelfredzaam te zijn, in de praktijk?

Voordat we in de volgende hoofdstukken ingaan op de verschillende afzonderlijke competenties voor financiële zelfredzaamheid, geven we in dit hoofdstuk een totaalbeeld van de financiële zelfredzaamheid van de consumenten.

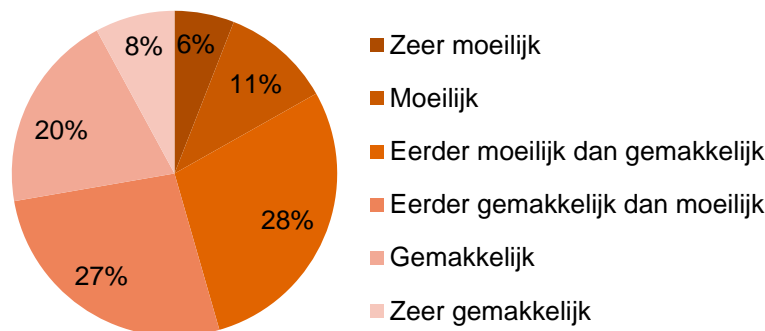
Uit het hoofdstuk blijkt dat het merendeel van de huishoudens in staat is inkomsten en uitgaven in balans te houden. Circa 17 procent heeft hier moeite mee: deze consumenten komen (zeer) moeilijk rond.

14 procent brengt geen van de drie basiscompetenties voor financiële zelfredzaamheid in de praktijk. 17 procent van de consumenten voert ze alle drie uit.

2.1 Rondkomen

Figuur 1 laat zien hoe huishoudens nu rondkomen, in categorieën van 'zeer moeilijk' tot 'zeer gemakkelijk'. 45 procent van de ondervraagden geeft aan dat hun huishouden 'zeer moeilijk' tot 'eerder moeilijk dan gemakkelijk' rondkomt.

Figuur 1: Rondkomen (n=2.834)

In 2012 kwam ook 45 procent van de consumenten 'zeer moeilijk' tot 'eerder moeilijk dan makkelijk' rond.

Huishoudens die relatief moeilijk rondkomen

De volgende groepen huishoudens geven meer dan gemiddeld (45 procent) aan moeilijk rond te komen:

- Consumenten met een laag inkomen: 73 procent
- 45- tot 64-jarigen: 52 procent
- Huurders: 62 procent
- Laagopgeleiden: 58 procent
- Middelbaar opgeleiden: 49 procent
- Alleenstaanden zonder kinderen: 56 procent
- Alleenstaanden met kinderen: 67 procent
- Vrouwen: 49 procent
- Consumenten die een gebeurtenis met negatieve financiële gevolgen hebben meegemaakt: 64 procent
- Consumenten die vaak rood staan: 77 procent
- Consumenten die meer dan één lening hebben: 68 procent
- Consumenten die één lening hebben: 55 procent
- Uitkeringsgerechtigden: 76 procent

Uitkeringsgerechtigden komen vaker moeilijk rond dan degenen die het afgelopen jaar te maken hebben gehad met een inkomensdaling en/of een stijging in uitgaven. Het is mogelijk dat degenen die met een inkomensdaling te maken hebben gehad, nog wel een buffer hadden, terwijl uitkeringsgerechtigden al langere tijd van een laag inkomen moeten zien rond te komen.

Huishoudens die relatief makkelijk rondkomen

De volgende groepen huishoudens geven meer dan gemiddeld (55 procent) aan makkelijk rond te komen:

- Consumenten met een hoog inkomen: 82 procent
- 18- tot 34-jarigen: 62 procent
- 65-plussers: 64 procent
- Huiseigenaren: 67 procent
- Hoogopgeleiden: 66 procent
- Paren zonder kinderen: 65 procent
- Mannen: 58 procent
- Consumenten die geen gebeurtenis met negatieve financiële gevolgen hebben meegemaakt: 61 procent
- Consumenten die zelden of nooit rood staan: 64 procent
- Consumenten die geen lening hebben: 66 procent
- Werkenden: 64 procent
- Gepensioneerden: 62 procent

2.1.1 Reden moeilijk rondkomen

Aan de consumenten die aangaven dat hun huishouden moeilijk rondkomt, hebben we gevraagd wat zijzelf als reden zien dat ze moeilijk rondkomen, zie tabel 1. De meest voorkomende reden is dat de uitgaven stijgen en de inkomsten gelijk blijven (40 procent). De mensen die 'anders' hebben aangekruist geven meestal aan dat zij moeilijk kunnen rondkomen als gevolg van een scheiding of het overlijden van de partner.

Uitkeringsgerechtigden die moeilijk rondkomen geven relatief vaak aan dat ze moeilijk rondkomen omdat ze te weinig inkomsten hebben: 52 procent van hen zegt dit.

Tabel 1: Redenen dat consumenten moeilijk rondkomen (n = 1.287) (meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Uitgaven stijgen en inkomsten blijven gelijk	40
Weinig inkomsten	38
Door hoge vaste lasten	35
Als gevolg van inkomensdaling	27
Ziekte (hogere kosten als gevolg van de ziekte)	18
Schulden	18
Wegvallen van subsidies (van het Rijk en/of gemeentelijke subsidies)	12
Omdat ik mijn geld te makkelijk uitgeef*	6
Doordat mijn partner te makkelijk geld uitgeeft	3
Anders	5

* Het aantal mensen dat voor deze antwoordcategorie kiest, is waarschijnlijk minder dan het daadwerkelijke aantal mensen dat vanwege deze reden moeilijk rondkomt. De antwoordcategorie is waarschijnlijk niet sociaal wenselijk en mensen geven dit niet graag (aan zichzelf) toe.

De meeste consumenten geven één reden voor het moeilijk rondkomen (47 procent). 23 procent geeft twee redenen en 18 procent geeft drie redenen. De overige 12 procent geeft tussen de vier en acht redenen voor het feit dat ze moeilijk rondkomen.

2.2 Financiële zelfredzaamheid

Hieronder is voor de drie kerncompetenties van financiële zelfredzaamheid gekeken naar welk percentage van de consumenten de vaardigheden behorende bij deze competenties in de praktijk brengt.

Elk van de drie competenties bestaat uit drie bijbehorende vaardigheden. In hoofdstuk 3 tot en met vijf wordt dieper op deze specifieke vaardigheden ingegaan.

Tabel 2 laat zien dat in 2015:

- 43 procent het in kaart brengen van de financiële situatie volledig in de praktijk brengt.
- 58 procent van de consumenten verantwoord bestedingsgedrag vertoont.
- 54 procent van de consumenten vooruitkijkt.

De verschillen met 2012 zijn beperkt. Alleen het in kaart brengen van de financiële situatie (saldo controleren en uitgaven bijhouden) gebeurt nu beduidend meer.

2.2.1 Wie vertoont het gedrag behorende bij de competenties?

Tabel 2: Mate waarin consumenten bepaalde competenties uitvoeren, in 2012 en 2015

	2012 (n=1.722) %	2015 (n=1.378) %
Competentie 1: in kaart brengen		
Bekijkt wekelijks het banksaldo	67	76
Werkt minimaal 1x per maand zijn administratie bij	89	89
Zet minimaal 1x per jaar zijn uitgaven op een rij	44	55
Wie voert alle drie de vaardigheden uit?	33	43
Competentie 2: Verantwoord besteden		
Verantwoord aankoopgedrag (subjectieve beleving)	81	78
Geen betalingsproblemen	82	81
Men koopt <i>geen</i> producten als men daar geen geld voor heeft	73	82
Wie voert alle drie de vaardigheden uit?	54	58
Competentie 3: Vooruitkijken		
Verantwoord leengedrag (geen lening of men heeft gelet op de betaalbaarheid van de aflossing)	70	69
Men spaart	82	81
Men heeft een spaarrekening en spaargeld	77	80
Wie voert alle drie de vaardigheden uit?	54	54

Degenen die moeilijk rondkomen houden vaker dan gemiddeld hun uitgaven bij: 64 procent van hen, tegen 55 procent gemiddeld. Zij lijken daarmee bewust bezig om

overzicht te houden over hun uitgaven.

In 2012 hield een veel lager percentage (44 procent) minimaal 1x per jaar zijn uitgaven bij. Toen was het niet zo dat degenen die moeilijk rondkwamen, hun uitgaven vaker bijhielden dan anderen.

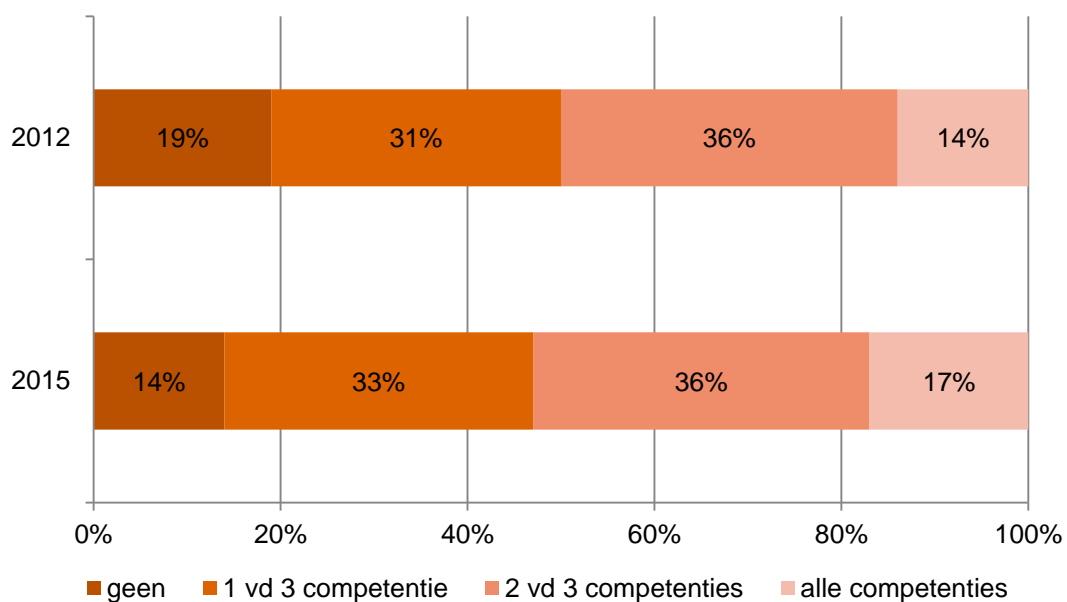
2.2.2 Welk percentage van de Nederlanders is financieel zelfredzaam?

In 2015 brengt 17 procent van de Nederlanders de competenties voor financiële zelfredzaamheid in de praktijk (zie figuur 2). Deze consumenten voeren alle drie de competenties uit de hierboven beschreven tabel 2 uit. In 2012 was dit nog 14 procent.

Een groep van 14 procent voert geen van de drie competenties voor financiële zelfredzaamheid uit. Dit percentage lag in 2012 op 19 procent.

In bijlage 3 is beschreven hoeveel consumenten over welk aantal van de negen verschillende vaardigheden beschikken.

Figuur 2: Mate van financiële zelfredzaamheid (2012: 1.722; 2015: 1.378)

2.2.1 Rondkomen en financiële zelfredzaamheid

Tabel 3 laat zien dat zowel in 2012 als in 2015 geldt: consumenten die moeilijker rondkomen voeren de competenties vaker helemaal niet uit en consumenten die makkelijk rondkomen voeren ze vaker allemaal uit. Echter, het is niet zo dat iedereen die makkelijk rondkomt alle competenties in de praktijk brengt.

Van degenen die moeilijk rondkomen, voerde in 2012 42 procent geen van de competenties uit. In 2015 is dit verband tussen moeilijk rondkomen en de competenties niet uitvoeren, minder sterk: 26 procent van degenen die nu moeilijk rondkomen voert de competenties helemaal niet uit.

Tabel 3: Financiële zelfredzaamheid naar mate van rondkomen, in 2012 en 2015

	Moeilijk rondkomen %	Neutraal %	Makkelijk rondkomen %	Totaal %
2012 (n=1.722)				
Geen	42	19	7	19
1 van de 3 competenties	32	33	24	31
2 van de 3 competenties	20	36	44	36
Alle competenties	6	12	26	14
2015 (n=1.378)				
Geen	26	15	6	14
1 van de 3 competenties	39	35	26	33
2 van de 3 competenties	27	37	41	36
Alle competenties	8	14	28	17

3 In kaart brengen

De eerste stap die consumenten moeten zetten om de inkomsten en uitgaven in balans te krijgen en houden, is overzicht krijgen over de geldzaken. Dat overzicht kan worden verkregen, door:

- Een geordende administratie te voeren, zodat alle informatie over geldzaken makkelijk terug te vinden is.
- Het saldo en de bij- en afschrijvingen op de betaalrekening wekelijks te controleren.
- Een overzicht te hebben van inkomsten en uitgaven.

De bijbehorende competentie luidt:

De consument beschikt over een overzicht dat inzicht geeft in de mogelijkheden om de huishoudfinanciën in balans te houden.

Uit dit hoofdstuk blijkt dat driekwart van de consumenten minimaal één keer per week zijn/haar banksaldo bekijkt en 78 procent controleert ook altijd of de rekeningen en afschrijvingen kloppen. Het overgrote deel van de Nederlanders (89 procent) werkt minimaal één keer per maand de administratie bij.

Iets meer dan een kwart maakt elk jaar een begroting van de verwachte inkomsten en uitgaven in dat jaar. Bijna de helft van de consumenten heeft nog nooit een begroting gemaakt. Wel houdt 55 procent minimaal één keer per jaar zijn uitgaven bij. Ook weet 72 procent ongeveer wat ze per maand overhouden na betaling van de vaste lasten.

3.1 Bankzaken

3.1.1 Banksaldo bekijken

Ruim driekwart van de consumenten bekijkt minimaal één keer per week het banksaldo:

- Eenderde bekijkt minimaal één keer per dag het banksaldo.
- 43 procent geeft aan wekelijks zijn/haar saldo te bekijken.

Tabel 4: Frequentie van het bekijken van het banksaldo (n=1.444)

	%
Meerdere keren per dag	3
Dagelijks	30
Wekelijks	43
Minstens eens per twee weken	13
Minstens 1 keer per maand	8
(Bijna) nooit	3

Alleenstaanden zonder kinderen bekijken minder vaak hun banksaldo dan andere consumenten: 71 procent bekijkt zijn/haar banksaldo minimaal één keer per week, tegen 76 procent gemiddeld.

Ook is er een verschil te zien tussen mensen die gebruik maken van de mobiel bankieren app. Zij bekijken hun banksaldo veel vaker dan consumenten die de app niet gebruiken: 90 tegen 68 procent.

Het percentage consumenten dat wekelijks het saldo bekijkt, is gestegen. Dit was 67 procent en ligt nu op 76 procent. Het percentage dat (bijna) nooit naar het saldo kijkt is afgenomen van vijf naar drie procent. Consumenten bekeken het saldo toen vaker maandelijks of een paar keer per maand.

3.1.2 Internetbankieren en mobiel bankieren

93 procent van de consumenten maakt gebruik van internetbankieren en 37 procent gebruikt de mobiel bankieren app. 8 procent gebruikt geen van beiden.

Het percentage consumenten dat gebruik maakt van internetbankieren is nauwelijks gestegen ten opzichte van 2012: toen maakte 90 procent gebruik van internetbankieren. Naar de mobiel bankieren app werd in 2012 nog niet gevraagd.

Internetbankieren

De volgende consumenten maken vaker dan gemiddeld gebruik van internetbankieren:

- Hoogopgeleiden: 96 procent.
- Consumenten met een koopwoning: 95 procent tegen 90 procent van de huurders.
- Werkenden: 95 procent.
- Consumenten die gemakkelijk rondkomen: 94 tegen 91 procent van de consumenten die moeilijk rondkomen.

De volgende consumenten maken minder vaak dan gemiddeld gebruik van internetbankieren:

- Laagopgeleiden: 88 procent.
- Huurders: 90 procent.
- Niet-werkenden: 89 procent.
- Consumenten met een laag inkomen: 90 procent.

Mobiel bankieren app

De volgende consumenten maken vaker dan gemiddeld gebruik van de mobiel bankieren app:

- Hoogopgeleiden: 50 procent.

- Jongere consumenten: 62 procent van de 18- t/m 34-jarigen en 45 procent van 35- t/m 44-jarigen.
- Consumenten met een koopwoning: 41 procent.
- Stellen met kinderen: 42 procent.
- Werkenden: 47 procent.
- Consumenten met een hoog inkomen: 52 procent.
- Consumenten die makkelijk rondkomen: 40 procent.

De volgende consumenten maken minder vaak dan gemiddeld gebruik van de mobiel bankieren app:

- Laagopgeleiden: 19 procent.
- Oudere consumenten: 31 procent van de 45- t/m 54-jarigen, 24 procent van de 55- t/m 64-jarigen en 13 procent van de 65-plussers.
- Huurders: 32 procent.
- Alleenstaanden zonder kinderen: 32 procent.
- Niet-werkenden: 30 procent.
- Consumenten met een laag inkomen: 32 procent.
- Consumenten die moeilijk rondkomen: 34 procent.

Internetbankieren wordt voornamelijk gebruikt voor overschrijvingen, terwijl de mobiel bankieren app vooral gebruikt wordt voor het bekijken van het banksaldo (zie tabel 6).

Tabel 5: Waar internetbankieren en mobiel bankieren voor worden gebruikt

	Internetbankieren (n=1.211) %	Mobiel bankieren app (n=536) %
Saldo bekijken	88	94
Overschrijven	96	78

3.1.3 Seintje van de bank

Drie van de vier grootbanken bieden de mogelijkheid om een seintje te ontvangen via e-mail of sms als het saldo onder een bepaald bedrag komt.

Aan de ondervraagden is gevraagd of zij dit ook krijgen. 8 procent van alle ondervraagden krijgt dit:

- 2 procent krijgt een seintje als het saldo negatief wordt.
- 6 procent als het saldo onder een bepaald bedrag komt.

13 procent van de consumenten weet niet of ze wel of niet een seintje krijgen. Het overgrote deel (79 procent) geeft aan geen seintje te krijgen. Hierbij blijkt onwetendheid een grote rol te spelen. Van alle ondervraagden is 47 procent niet op de hoogte van deze mogelijkheid. 12 procent gebruikt de mogelijkheid niet omdat het geld kost.

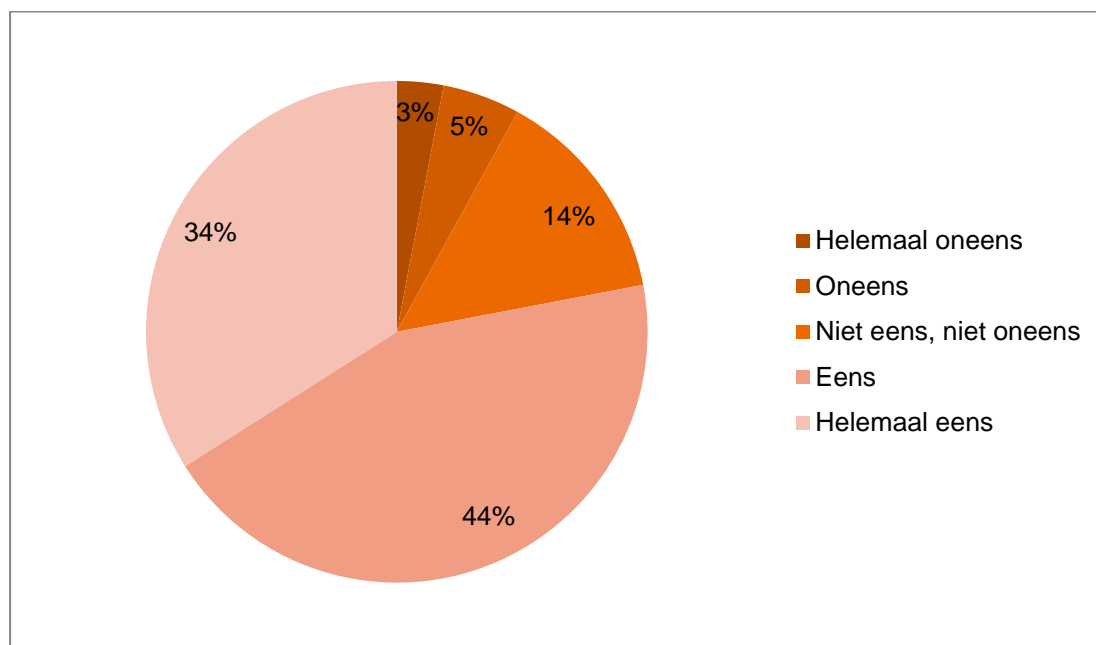
De consumenten die een seintje ontvangen, hebben hun situatie vaker in beeld (gedrag bij competentie 'in kaart brengen') dan de gemiddelde consument (61 tegen 43 procent), maar ze vertonen meer onverantwoord bestedingsgedrag (34 tegen 58 procent). Ook kijkt een kleiner percentage van hen vooruit vergeleken met de gemiddelde consument (39 tegen 54 procent). Ze komen niet moeilijker of makkelijker rond dan de andere consumenten.

Jongvolwassenen van 18 tot 35 jaar en huishoudens met een inkomen van 2.750 euro netto of hoger, hebben vaker ingesteld zo'n seintje te willen ontvangen: respectievelijk 15 en 11 procent. Uitkeringsgerechtigden ontvangen minder vaak zo'n seintje dan werkenden: 4 tegen 8 procent.

3.1.4 Uitgaven controleren

Het controleren gaat niet alleen over de hoogte van het saldo, maar ook over het nakijken of automatische afschrijvingen daadwerkelijk hebben plaatsgevonden en er geen onrechtmatige afschrijvingen hebben plaatsgevonden. 8 procent is het oneens met de stelling 'Ik controleer altijd of mijn rekeningen en afschriften kloppen' en 14 procent is het niet oneens, maar ook niet eens (zie figuur 3).

Figuur 3: Stelling 'Ik controleer altijd of mijn rekeningen en afschrijvingen kloppen' (n=1.444)

3.2 De financiële administratie

3.2.1 Bijhouden van de financiële administratie

Circa een kwart werkt de financiële administratie bij zodra de post of de rekening binnenkomt. Daarnaast werkt 32 procent minimaal één keer per week de administratie bij. 4 procent geeft aan dit nooit te doen.

In vergelijking met 2012 is het percentage dat minimaal één keer per week de administratie bijwerkt iets gedaald: 32 procent nu, tegen 37 procent in 2012. Het percentage dat de administratie bijwerkt zodra de post of rekening binnenkomt is wel iets gestegen: 26 procent nu, tegen 22 procent in 2012.

Tabel 6: Hoe vaak consumenten de financiële administratie bijwerken (n=1.444)

	%
Zodra de post of de rekening binnenkomt	26
Meerdere keren per week	13
Eens per week	19
Meerdere keren per maand	15
Eens per maand	16
Minder dan eens per maand	6
Nooit	4
Anders	1

De volgende consumenten geven vaker dan gemiddeld aan de administratie nooit bij te houden:

- 18- t/m 34-jarigen: 6 procent.
- Huurders: 5 procent, tegen 3 procent van de consumenten met een koopwoning.

Consumenten die makkelijk kunnen rondkomen werken niet vaker of minder vaak hun administratie bij dan consumenten die moeilijk kunnen rondkomen.

In 2012 gaf 12 procent van de respondenten tussen de 18 en 35 jaar aan nooit de financiële administratie bij te werken ten opzichte van één procent gemiddeld. Nu springt deze leeftijdscategorie er niet meer bovenuit. Het percentage 18- t/m 34-jarigen dat zijn/haar administratie nooit bijwerkt is ten opzichte van 2012 flink gedaald: 6 procent geeft nu aan zijn/haar administratie nooit bij te werken. De andere leeftijdsgroepen verschillen niet van het gemiddelde (1 procent).

3.2.2 Hoe ziet de financiële administratie eruit

Meer dan 7 van de 10 consumenten geven aan de administratie op orde te hebben:

- 77 procent kan belangrijke papieren terugvinden.
- 84 procent bewaart belangrijke papieren op een vaste plek.
- 7 van de 10 geven aan te weten waar ze de gegevens van hun contracten en polissen kunnen terugvinden.
- 69 procent vindt het niet moeilijk om de juiste gegevens bij elkaar te vinden als ze die nodig hebben.
- Bijna driekwart krijgt een onrustig gevoel als de administratie niet op orde is.
- 82 procent opent geadresseerde post of mail meteen.
- 76 procent heeft de administratie op orde.

Tabel 7: Hoe de financiële administratie er uitziet (n=1.444)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Ik kan mijn belangrijke papieren (zoals garantiebewijzen, loonstrookjes, contracten) niet terugvinden	41	36	13	7	3
Ik bewaar belangrijke papieren (zoals garantiebewijzen, loonstrookjes, contracten) op een vaste plek	2	4	11	45	39
Ik weet niet goed waar ik de gegevens van mijn contracten en polissen kan terugvinden (denk bijvoorbeeld aan de duur van een contract of abonnement)	34	36	17	8	5
Ik vind het moeilijk om de juiste gegevens bij elkaar te vinden als ik die nodig heb	32	37	21	8	2
Als de financiële administratie niet op orde is geeft mij dat een onrustig gevoel	2	6	19	43	30
Ik open geadresseerde post of mail meteen	2	4	12	43	39
Ik heb mijn administratie op orde	2	4	18	45	31

3.2.3 Hulp bij de administratie

82 procent heeft geen hulp bij de administratie, maar doet het zelf of met zijn/haar partner. Mensen die wel hulp krijgen, krijgen die het vaakst van ouders, familie of vrienden (5 procent).

Tabel 8: Hulp bij administratie (n=1.444)

	%
Ja, ik doe het samen met mijn partner	6
Ja, mijn ouders/familie/vrienden helpen mij	5
Ja, ik ga naar een belastingadviseur/ belastinghulp	4
Ja, ik zit in een schuldregeling	3
Ja, ik ga naar een financieel adviseur	3
Ja, ik maak gebruik van een accountant/ boekhouder	3
Ja, ik zit in vrijwillig budgetbeheer	2
Ja, van een vrijwilliger	1
Nog niet, maar ik denk erover om met een budgetcoach aan de slag te gaan	1
Nog niet, maar ik sta op de wachtlijst voor schuldhulpverlening	<1
Nee	76
Anders	2

3.3 Overzicht over de uitgaven

3.3.1 Bijhouden van uitgaven

27 procent houdt minimaal één keer per week bij wat hun huishouden uitgeeft¹. 23 procent geeft aan nooit bij te houden hoeveel ze uitgeven en nog eens 23 procent doet dat alleen op specifieke momenten, zoals bij veranderingen in inkomsten en uitgaven, specifieke gebeurtenissen of wanneer ze hoge uitgaven verwachten.

In 2012 gaf 70 procent aan bij te houden wat er werd uitgegeven, tegen 77 procent nu. Toen gaf 44 procent aan minimaal één keer per jaar de uitgaven bij te houden. In 2015 zegt 55 procent dit minimaal één keer per jaar te doen.

¹ Bij de vraag hebben we een toelichting gegeven op wat wij verstaan onder het bijhouden van de uitgaven: 'Het gaat er hierbij om dat u online, in Excel of op papier noteert/documenteert wat u waaraan uitgeeft. U doet dus meer met uw uitgaven dan alleen uw saldo controleren'.

Tabel 9: Hoe vaak consumenten bijhouden hoeveel ze uitgeven (n=1.444)

	%
Eén keer per week of vaker	27
Eén keer per 2 weken	7
Eén keer per maand	17
Eén keer per jaar	4
Als ik een verandering in inkomsten en uitgaven verwacht	9
Als ik veel uitgaven heb of verwacht	7
Alleen na een specifieke gebeurtenis	7
Nooit	23

De volgende consumenten geven vaker dan gemiddeld aan dat ze hun uitgaven nooit bijhouden:

- Laagopgeleiden: 32 procent.
- 45- t/m 54-jarigen: 28 procent.
- Werklozen: 28 procent.
- Consumenten met een laag inkomen: 24 procent.
- Consumenten die geen gebruik maken van de mobiel bankieren app: 25 procent.

De volgende consumenten geven vaker dan gemiddeld aan dat ze hun uitgaven minimaal één keer per maand bijhouden:

- 18- t/m 34-jarigen: 58 procent.
- Werkenden: 54 procent.

Consumenten die makkelijk kunnen rondkomen houden niet vaker of minder vaak hun uitgaven bij dan consumenten die moeilijk kunnen rondkomen.

Het soort uitgaven dat consumenten bijhouden

Aan de consumenten die aangeven hun uitgaven weleens bij te houden, is gevraagd welke uitgaven ze bijhouden en waarom ze dit doen. Bijna de helft geeft aan alle uitgaven bij te houden. 35 procent houdt alleen de vaste lasten bij.

Tabel 10: Welke uitgaven consumenten bijhouden (meerdere antwoorden mogelijk) (n=1.115)

	%
Alles	45
De vaste lasten	35
De dagelijkse boodschappen	24
De grote uitgaven	24
De onregelmatige uitgaven	20

Redenen waarom consumenten uitgaven bijhouden

De belangrijkste reden waarom consumenten hun uitgaven bijhouden, is om overzicht en inzicht te krijgen en/of te houden. 15 procent geeft aan dat ze dit doen omdat ze anders geld tekortkomen.

Tabel 11: Redenen waarom consumenten hun uitgaven bijhouden, naar mate van rondkomen (meerdere antwoorden mogelijk) (n=1.115)

	Moeilijk rondkomen (n=513) %	Makkelijk rondkomen (n=602) %	Totaal (n=1.115) %
Om overzicht te krijgen en/of te houden	52	50	51
Om inzicht te hebben	48	49	48
Om te weten waar het geld heen gaat	43	39	41
Ter controle	34	36	35
Om te weten hoeveel geld ik overhoud	35	30	32
Anders kom ik geld tekort	26	5	15
Anders	1	1	1

Consumenten met die moeilijk rond kunnen komen, houden hun uitgaven vaker bij om te weten hoeveel geld ze overhouden en omdat ze anders geld tekortkomen (zie tabel 12).

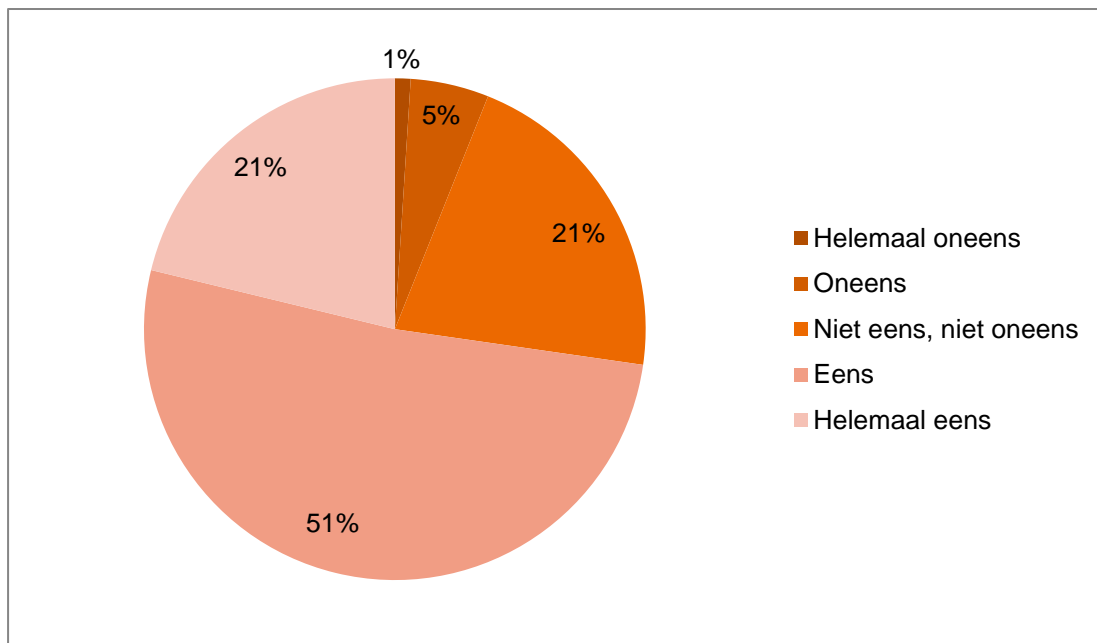
Consumenten die vaker dan gemiddeld als reden opgeven dat ze de uitgaven bijhouden omdat ze anders geld tekortkomen zijn:

- Huurders: 21 procent.
- Alleenstaanden zonder kinderen: 21 procent.
- Niet-werkenden: 21 procent.
- Consumenten met een laag inkomen: 24 procent.
- Huishouden die moeilijk rondkomen: 26 procent.

3.3.2 Op de hoogte zijn van de uitgaven

72 procent van de consumenten weet ongeveer wat ze per maand overhouden na betaling van de vaste lasten.

Figuur 4: Stelling 'Ik weet ongeveer wat ik per maand overhoud na betaling van de vaste lasten'

De volgende consumenten weten beter hoeveel ze per maand overhouden na betaling van de vaste lasten:

- Gepensioneerden: 85 procent.
- Consumenten die gemakkelijk rondkomen: 76 procent.

Consumenten die minder goed weten hoeveel ze per maand overhouden zijn:

- 18- t/m 34-jarigen: 67 procent.
- Huishoudens die moeilijk rondkomen: 69 procent.

Consumenten kunnen het beste aangeven hoeveel ze betalen aan:

1. Zorgverzekering: 65 procent.
2. Mobiele telefoon: 64 procent.
3. Huur/hypotheek: 63 procent.

Consumenten kunnen het minst goed inschatten hoeveel ze aan boodschappen kwijt zijn. Dat is echter niet verbazingwekkend, aangezien dit de meest variabele kosten zijn.

Tabel 12: Op de hoogte zijn van de vaste lasten (n=1.444)

	Precies %	Ongeveer, met een marge van € 10 %	Ongeveer, met een marge van € 25 %	Ongeveer, maar ik kan er € 50 naast zitten %	Weet ik niet %
Huur/hypotheek	63	16	6	5	10
Energie	57	21	8	3	10
Zorgverzekering	65	18	7	4	7
Mobiele telefoon	64	21	4	2	9
Internet- en tv- abonnement	62	23	5	2	8
Boodschappen	19	31	25	14	11

Omdat boodschappen een variabele uitgave is, vraagt het meer inspanning van de consument om hier precies van op de hoogte te zijn.

De consumenten die precies weten hoeveel ze aan boodschappen uitgeven, zijn:

- Laagopgeleiden: 25 procent
- 55- t/m 64-jarigen: 25 procent
- Huurders: 23 procent
- Consumenten zonder werk: 23 procent

3.3.3 Een begroting maken

We hebben de respondenten de vraag voorgelegd óf en wanneer zij een begroting maken. Ter verduidelijking is aan de vraag een beschrijving van een begroting toegevoegd :

Een begroting is een overzicht van de verwachte maandelijkse inkomsten en uitgaven in een jaar. Dit kan een gemiddelde per maand zijn of een overzicht van alle afzonderlijke maanden.

Tabel 13 laat zien dat bijna de helft van de consumenten aangeeft nog nooit een begroting te hebben gemaakt. 27 procent maakt ieder jaar een begroting voor dat jaar.

Van de consumenten geeft 4 procent aan dat op hen een andere situatie van toepassing is. Het merendeel van deze mensen zegt dat iemand anders (partner, bewindvoerder, vrijwilliger) een begroting voor hen maakt of dat ze maandelijks een begroting maken. Deze laatste groep bedoelt mogelijk dat ze maandelijks een begroting voor de komende periode maken of dat ze een begroting maandelijks aanpassen.

Tabel 13: Percentage dat weleens een begroting maakt (n=1.444)

	%
Ik maak elk jaar een begroting voor dat jaar	13
Ik maak elk jaar een begroting voor dat jaar. En als er tijdens dat jaar iets verandert in de inkomsten of uitgaven, pas ik het aan	15
Ik heb één keer in de afgelopen drie jaar een begroting gemaakt	7
Ik heb ooit een begroting gemaakt. Die pas ik elke keer aan als er iets verandert in de inkomsten en uitgaven	14
Ik heb nog nooit een begroting gemaakt	48
Anders	3

Onderstaande consumenten maken vaker dan gemiddeld ieder jaar een begroting:

- Hoogopgeleiden: 31 procent.
- 18- t/m 34-jarigen: 37 procent.
- Werkenden: 30 procent.

De volgende consumenten hebben vaker dan gemiddeld nog nooit een begroting gemaakt:

- Laagopgeleiden: 66 procent.
- 45- t/m 54-jarigen: 58 procent.
- Huurders: 52 procent.
- Niet-werkenden: 54 procent.
- Consumenten met een laag inkomen: 51 procent.

3.3.4 Een begroting maken en overzicht en inzicht in de financiële situatie

Ook onder de mensen die wekelijks hun administratie bijwerken, hun uitgaven bijhouden en die precies op de hoogte zijn van hun vaste lasten, is een groot gedeelte dat nog nooit een begroting heeft gemaakt. Dit gaat om circa één op de vier van hen.

Van deze groep maakt circa eenderde wel jaarlijks een begroting.

Van degenen die precies weten in welke maanden ze meer inkomsten hebben maakt 36 procent toch nooit een begroting. Dit geldt voor 33 procent van de consumenten die precies weten in welke maanden hun uitgaven hoger liggen.

Diegenen die de administratie wekelijks bijwerken, de uitgaven bijhouden en op de hoogte zijn van de vaste lasten, maken echter wel vaker een begroting dan degenen die niet actief bezig zijn met hun administratie en uitgaven:

- Van degenen die de administratie minder dan 1x per week bijwerken maakt 72 procent nooit een begroting.
- Van degenen die hun uitgaven niet bijhouden maakt 82 procent nooit een begroting.

- Van degenen die niet weten hoe hoog de huur/hypotheek is maakt 70 procent nooit een begroting.

Tussen de 5 en 13 procent van hen maakt wel jaarlijks een begroting.

Daarmee lijkt het maken van een begroting een stap verder te gaan. Degenen die jaarlijks een begroting maken, houden ook hun uitgaven bij en werken regelmatig de administratie bij. Echter, het *niet* maken van een begroting, betekent niet dat men niet bezig is met het overzicht houden over en inzicht hebben in de financiële situatie.

Mensen die jaarlijks een begroting maken, kunnen niet makkelijker of moeilijker rondkomen dan degenen die nooit een begroting maken.

4 Verantwoord besteden

Het in balans houden van de inkomsten en uitgaven vergt ook van mensen dat zij hun betalingsverplichtingen nakomen en hun koopgedrag aanpassen aan het beschikbare budget.

Dit is verwoord in de tweede competentie:

De consument besteedt zijn inkomsten zodanig dat zijn huishoudfinanciën op de korte termijn in balans zijn.

Uit dit hoofdstuk blijkt dat 78 procent van de consumenten hun eigen aankoopgedrag verantwoord vinden. Zo geeft 83 procent aan eerst te bekijken of ze een aankoop kunnen betalen voordat ze deze aankoop doen. En 71 procent bedenkt (bijna) altijd waar een product aan moet voldoen voordat het wordt gekocht.

Zeven op de tien mensen maakt een boodschappenlijstje. 47 procent van de mensen koopt als ze boodschappen doen ook altijd alleen de artikelen die ze van tevoren hebben bedacht. Bij één op de vijf is dit niet het geval.

Circa een kwart van de Nederlanders heeft de afgelopen 12 maanden met lichte of ernstige betalingsachterstanden te maken gehad: 14 procent met lichte betalingsachterstanden en 12 procent met zware achterstanden. Bij zware betalingsachterstanden gaat het om het regelmatig te laat betalen van huur of hypotheek, afgesloten energie, loonbeslag, voorschot op het salaris of aangemeld zijn bij ZIN/CVZ vanwege achterstanden bij de zorgverzekering.

4.1 Uitgaven plannen

Zeven op de tien geeft aan te weten in welke maanden hun inkomsten hoger zijn en in welke maanden zij meer uitgaven hebben. Ook geeft 70 procent aan boodschappenlijstjes te maken. Ongeveer 45 procent bekijkt maandelijks wat ze kunnen uitgeven en haalt alleen die artikelen in de supermarkt die ze van tevoren hebben bedacht.

Tabel 14: Stellingen over plannen van uitgaven (n=1.444)

	Helemaal oneens	Oneens	Niet eens, niet oneens	Eens	Helemaal eens
	%	%	%	%	%
Ik weet in welke maanden ik meer inkomsten heb	2	7	21	50	20
Ik weet in welke maanden ik meer uitgaven heb	3	6	22	53	16
Maandelijks bekijk ik wat ik die maand kan uitgeven aan verschillende uitgavenposten	7	20	29	33	10
Ik maak een boodschappenlijstje	4	10	16	44	26
Als ik boodschappen doe, haal ik alleen de artikelen die ik van tevoren heb bedacht	3	17	33	35	12

Welke consumenten weten wanneer zij meer uitgaven hebben?

69 procent van de consumenten geeft aan te weten in welke maanden zij meer uitgaven hebben. Consumenten die ieder jaar een begroting maken geven vaker aan dit te weten: 79 procent tegen 62 procent van de consumenten die geen jaarbegroting maken.

Consumenten die beter weten in welke maanden ze meer uitgaven hebben:

- Consumenten met een middeninkomen: 74 procent.
- 55- tot 64-jarigen: 75 procent.
- Paren: 75 procent.
- Consumenten die gemakkelijk rondkomen: 72 procent.
- Consumenten die dagelijks hun banksaldo bekijken: 75 procent.
- Gepensioneerden: 80 procent.

Consumenten die minder goed weten in welke maanden ze meer uitgaven hebben:

- Consumenten met een laag inkomen: 64 procent.
- 18- tot 34-jarigen: 64 procent.
- Laagopgeleiden: 61 procent.
- Alleenstaanden zonder kinderen: 65 procent.
- Consumenten die moeilijk rondkomen: 66 procent.
- Consumenten die (bijna) nooit hun banksaldo bekijken: 48 procent.

Wie maken er een boodschappenlijstje?

Consumenten die vaker een boodschappenlijstje maken:

- Gezinnen: 74 procent.
- Vrouwen: 76 procent.

Consumenten die minder vaak een boodschappenlijstje maken:

- 18- tot 34 jarigen: 64 procent.
- Alleenstaanden zonder kinderen: 66 procent.
- Mannen: 64 procent.

Op het eerste oog is het opvallend dat consumenten met een laag inkomen en consumenten die moeilijk rondkomen niet vaker een boodschappenlijstje maken. Het maken van een boodschappenlijstje vergt echter dat iemand vooruit plant en dit kost denkvermogen. Uit onderzoek (Mullainathan en Shafir, 2014) blijkt dat mensen met geldzorgen vaak minder goed in staat zijn om vooruit te plannen.

Gemiddeld maakt 70 procent een boodschappenlijstje. Van degenen die een boodschappenlijstje maken, geeft 57 procent aan alleen te kopen wat ze van tevoren bedacht hebben. Dit percentage ligt hoger dan dat van mensen die geen boodschappenlijstje maken: 31 procent. Het maken van een boodschappenlijstje gaat dus samen met het kopen van wat men van plan was.

Wie kopen er alleen wat ze van plan waren?

Consumenten die vaker alleen kopen wat zij van plan waren:

- Consumenten met een laag inkomen: 52 procent.
- Consumenten met een gemiddeld inkomen: 53 procent.
- 55- tot 64-jarigen: 58 procent.
- Huurders: 54 procent.
- Alleenstaanden zonder kinderen: 52 procent.
- Consumenten die moeilijk rondkomen: 55 procent.
- Werklozen: 53 procent.

Consumenten die minder vaak alleen kopen wat zij van plan waren:

- Consumenten met een hoog inkomen: 38 procent.
- 18- t/m 34-jarigen: 40 procent.
- Huiseigenaren: 42 procent.
- Hoogopgeleiden: 43 procent.
- Met partner en kinderen: 43 procent.
- Consumenten die makkelijk rondkomen: 41 procent.
- Werkenden: 43 procent.

4.2 Aankoopgedrag

De stellingen in tabel 15 geven een beeld van het aankoopgedrag van de consumenten. Op basis van de antwoorden die de ondervraagden hierop geven, blijkt 78 procent van de consumenten verantwoord aankoopgedrag te vertonen:

- Meer dan de helft van de consumenten bekijkt altijd of ze het product dat ze willen kopen, kunnen betalen.
- Zeven op de tien consumenten bedenkt voordat ze het product kopen waar het aan moet voldoen.
- 82 procent bekijkt voor de aankoop of ze een grote/dure aankoop kunnen betalen.

Tabel 15: Stellingen over aankoopgedrag (n=1.444)

	Nooit %	Zelden %	Soms %	Vaak %	Altijd %
Ik kijk wat een product in een andere winkel of op het internet kost voordat ik het koop	5	7	31	36	21
Als ik iets wil kopen, kijk ik of ik het ook in de aanbieding kan krijgen	2	4	24	42	28
Ik bedenk waar een product aan moet voldoen voordat ik het koop	3	4	22	44	27
Als ik iets groots/duurs wil kopen, bekijk ik eerst of ik dat kan betalen	2	3	13	25	57

Consumenten die vaker 'vaak of altijd' kijken of ze het kunnen betalen:

- Consumenten met een laag inkomen: 88 procent.
- 55- t/m 64-jarigen: 86 procent.
- Huurders: 84 procent.
- Vrouwen: 86 procent.
- Consumenten die moeilijk rondkomen: 86 procent.
- Consumenten die een negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 88 procent.
- Consumenten die het saldo wekelijks of vaker checken: 83 procent.
- Consumenten met meerdere leningen: 86 procent.
- Niet-werkenden: 87 procent.

Consumenten die vaker 'zelden of nooit' kijken of ze het kunnen betalen:

- Consumenten met een hoog inkomen: 8 procent.
- Huiseigenaren: 6 procent.
- Mannen: 7 procent.

- Consumenten die gemakkelijk rondkomen: 7 procent.
- Consumenten die een positieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 9 procent.
- Consumenten die niet vaak rood staan: 6 procent.
- Consumenten die het saldo niet of nauwelijks checken: 9 procent.
- Consumenten die bijna nooit rood staan: 6 procent.

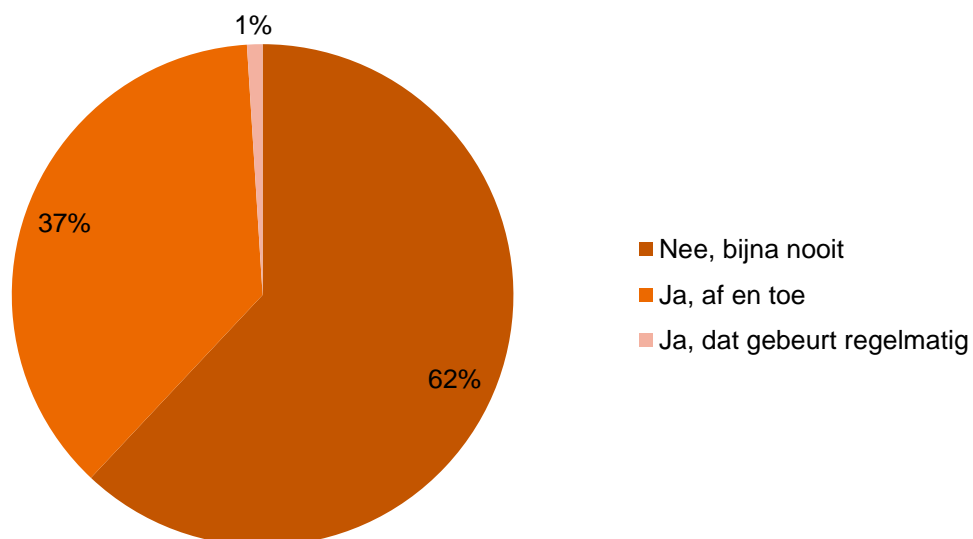
4.2.1 Spijt van aankopen

62 procent geeft aan (bijna) nooit spijt te hebben van aankopen die ze niet van tevoren hadden gepland. 38 procent heeft weleens spijt. Consumenten die het eens zijn met de stelling *als ik geld heb, geef ik het direct uit* (8 procent) geven vaker aan weleens of regelmatig spijt te hebben van gedane aankopen: 52 procent heeft weleens spijt van een aankoop, tegen 33 procent van de consumenten die het oneens zijn met de stelling dat ze geld direct uitgeven.

In 2012² was de vraagstelling hetzelfde, maar kon men ook aangeven dat men nooit niet-geplande uitgaven doet. 14 procent deed nooit dergelijke uitgaven.

Degenen die weleens niet-geplande uitgaven deden in 2012, hadden hier vaker spijt van dan in 2015: 6 procent had regelmatig spijt en 57 procent soms. 38 procent had nooit spijt.

Figuur 5: In hoeverre men weleens spijt heeft van een aankoop die men van tevoren niet had gepland (n=1.444)

² Zie Van Gaalen, C. en T. Madern (2011). *Bindingstechnieken; Een onderzoek naar methoden om niet aan verleidingen van geld uitgeven toe te geven*. Utrecht: Nibud.

Consumenten die meer dan gemiddeld (38 procent) spijt hebben van aankopen, zijn:

- Consumenten die moeilijk rondkomen: 43 procent.
- Vrouwen: 42 procent.
- Alleenstaanden met kinderen: 51 procent.
- Consumenten met een of meerdere huisgenoten: 53 procent.
- 18- t/m 34-jarigen: 48 procent.
- Consumenten die een negatieve financiële gebeurtenis hebben meegemaakt: 45 procent.
- Consumenten die vaak rood staan: 47 procent.
- Consumenten met meerdere leningen: 53 procent.
- Consumenten met één lening: 43 procent.
- Respondenten die het eens zijn met de stelling *'als ik geld heb geef ik het direct uit'*: 52 procent.

Consumenten die minder vaak dan gemiddeld (38 procent) spijt hebben van aankopen, zijn:

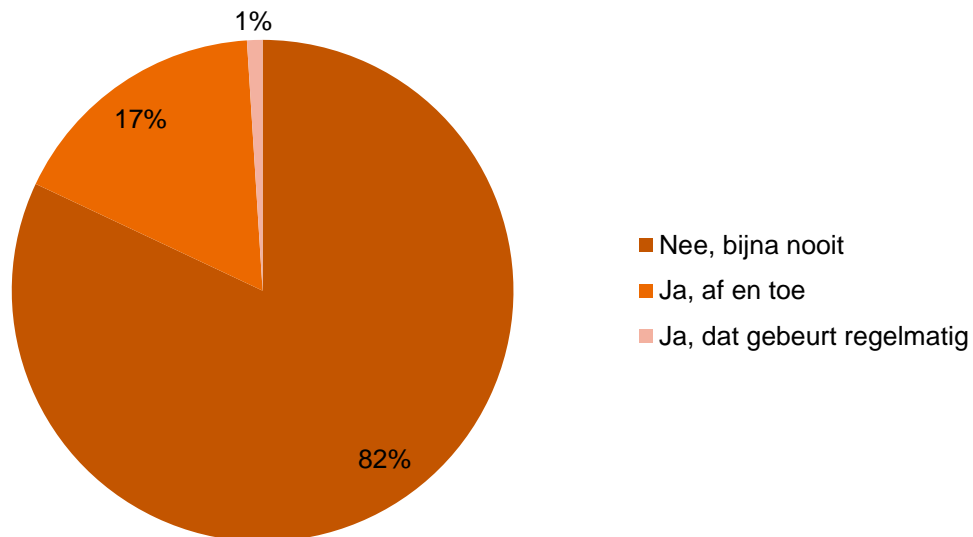
- Consumenten die gemakkelijk rondkomen: 34 procent.
- Mannen: 34 procent .
- Paren zonder kinderen: 33 procent.
- 55- t/m 64-jarigen: 31 procent.
- Consumenten die geen negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 36 procent.
- Consumenten die zelden of nooit rood staan: 36 procent.
- Consumenten zonder leningen: 31 procent.
- Gepensioneerden: 31 procent.
- Respondenten die het oneens zijn met de stelling *'als ik geld heb geef ik het direct uit'*: 33 procent.

4.2.2 Geen geld, toch gekocht

18 procent van de consumenten koopt weleens iets waar ze eigenlijk geen geld voor hebben.

Men doet nu minder vaak uitgaven waar men eigenlijk geen geld voor heeft. In 2012 deed 25 procent af en toe wel van dergelijke uitgaven en 3 procent deed dit regelmatig.

Figuur 6: In hoeverre men weleens iets heeft gekocht waar men eigenlijk geen geld voor had (n=1.444)

Groepen die vaker dan gemiddeld (18 procent) iets kopen waar ze geen geld voor hebben:

- 18- t/m 34-jarigen en 35- t/m 44-jarigen: respectievelijk 29 en 23 procent.
- Huurders: 21 procent.
- Paren met kinderen en alleenstaanden met kinderen: respectievelijk 21 en 27 procent.
- Consumenten die moeilijk rondkomen: 27 procent.
- Consumenten die een negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 22 procent.
- Consumenten die vaak rood staan: 37 procent.
- Consumenten met meerdere leningen: 40 procent.
- Consumenten met één lening: 24 procent.
- Uitkeringsgerechtigden: 24 procent.
- Consumenten weleens spijt hebben van een aankoop: respectievelijk 32 procent.

Groepen die minder vaak dan gemiddeld (18 procent) iets kopen waar ze geen geld voor hebben:

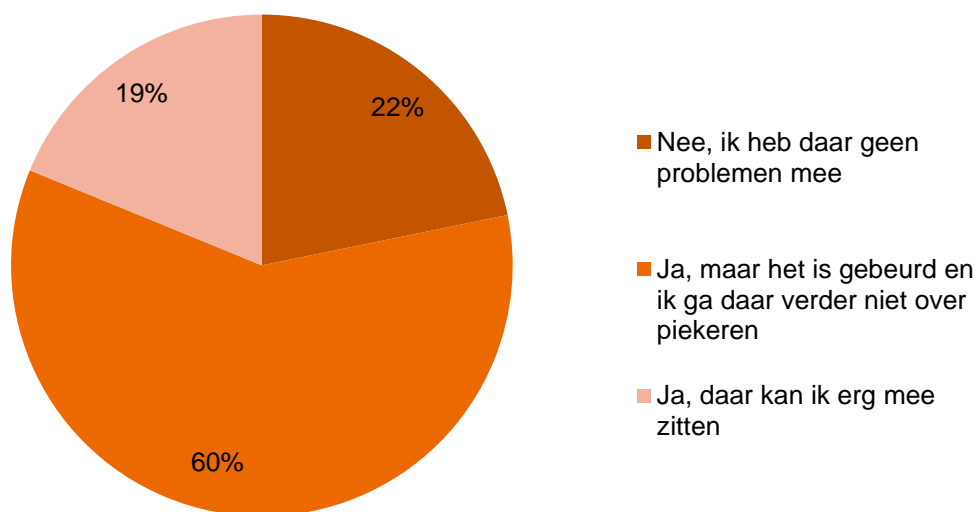
- 55- t/m 64-jarigen en 65-plussers: respectievelijk 8 en 7 procent.
- Consumenten met een koopwoning: 15 procent.
- Paren zonder kinderen: 11 procent.
- Consumenten die gemakkelijk kunnen rondkomen: 10 procent.
- Consumenten die geen negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 17 procent
- Consumenten die zelden of nooit rood staan: 12 procent.
- Consumenten zonder leningen: 7 procent.

- Gepensioneerden: 5 procent.
- Consumenten die nooit spijt hebben van een aankoop: 9 procent.

Aan de consumenten die aangeven af en toe of regelmatig iets te kopen wat ze eigenlijk niet kunnen betalen, is gevraagd of zij dat dan achteraf vervelend vinden. 22 procent geeft aan hier helemaal geen problemen mee te hebben. Bijna één op de vijf kan daar erg mee zitten en het grootste deel (60 procent) vindt dit wel vervelend, maar gaat er niet over piekeren.

Het percentage dat er erg mee zit als ze een aankoop doen terwijl ze er eigenlijk geen geld voor hebben is vergelijkbaar met 2011. Het percentage dat het vervelend vindt, maar er verder niet over gaat piekeren is iets toegenomen (van 50 naar 60 procent).

Figuur 7: In hoeverre mensen die weleens een aankoop hebben gedaan zonder er geld voor te hebben, hier achteraf spijt van hadden (n=256)

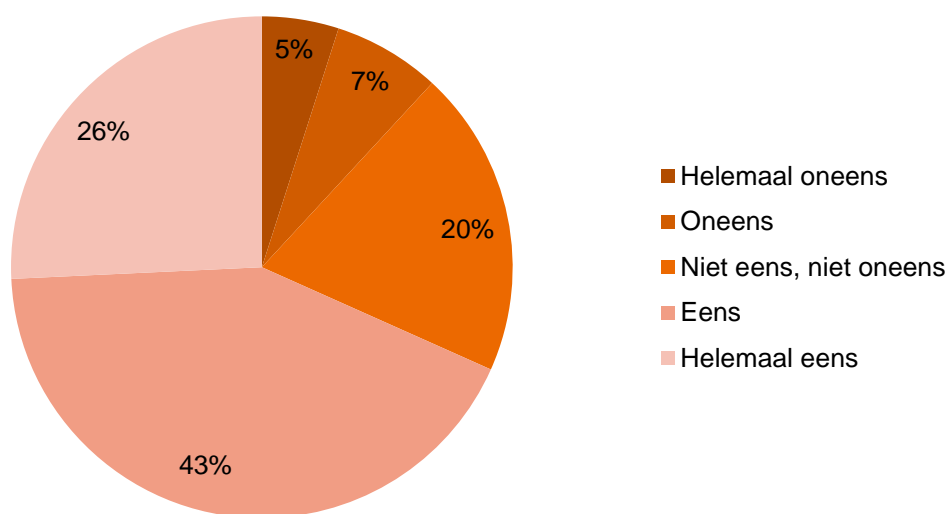

4.3 Betaalgedrag

4.3.1 Automatische incasso

69 procent laat zo veel mogelijk rekeningen automatisch afschrijven.

Figuur 8: Stelling 'Ik laat zo veel mogelijk rekeningen automatisch afschrijven'

Consumenten die vaker rekeningen automatisch laten afschrijven, zijn:

- Laagopgeleiden: 74 procent.
- Gepensioneerden: 77 procent.
- Consumenten die gemakkelijk rondkomen: 71 procent.

Consumenten die minder vaak alle rekeningen automatisch laten afschrijven, zijn:

- 18- t/m 34-jarigen: 64 procent.
- Samenwonenden met kinderen: 64 procent.
- Consumenten die moeilijk rondkomen: 66 procent.

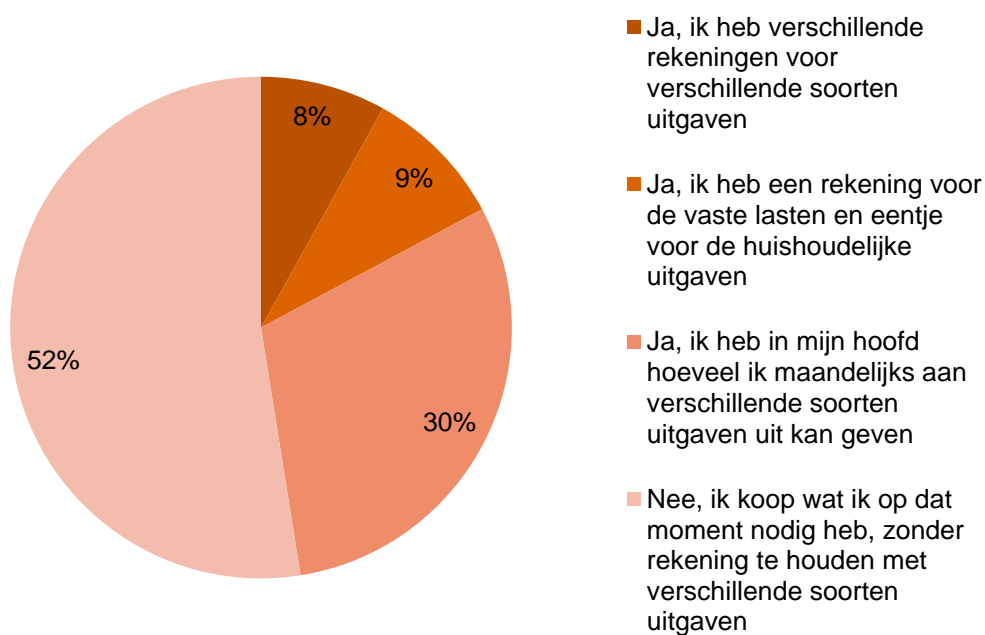
4.3.2 Verschillende rekeningen

Iets minder dan de helft legt maandelijks een vast bedrag opzij voor verschillende soorten rekeningen:

- 30 procent houdt in het hoofd bij hoeveel ze maandelijks aan verschillende soorten uitgaven uitgeven.
- 17 procent heeft verschillende rekeningen om zo verschillende soorten uitgaven te scheiden.

Een meerderheid van 52 procent heeft dit niet. Zij geven aan te kopen wat ze op een bepaald moment nodig hebben, zonder rekening te houden met verschillende soorten uitgaven.

Figuur 9: Rekeningen en soorten uitgaven (n=1.444)

In 2012 hadden meer consumenten 'potjes' voor verschillende uitgaven: 26 procent had verschillende rekeningen voor verschillende soorten uitgaven. Dat is nu 17 procent. Ook toen gaven drie van de tien consumenten aan in het hoofd bij te houden hoeveel ze aan verschillende soorten uitgaven besteedden.

4.4 Betalingsachterstanden

37 procent heeft in de afgelopen 12 maanden één van de gebeurtenissen meegemaakt die in tabel 16 zijn weergegeven. 10 procent heeft het afgelopen jaar één gebeurtenis meegemaakt, 8 procent twee gebeurtenissen en 5 procent drie gebeurtenissen. De overige 14 procent heeft meer dan drie gebeurtenissen meegemaakt.

De meest voorkomende gebeurtenissen zijn:

- Een rekening te laat betaald (26 procent).
- Een aanmaning ontvangen (22 procent).
- Geen geld meer kunnen opnemen (18 procent).

Tabel 16: Gebeurtenissen die consumenten de afgelopen 12 maanden meemaakten (n=2.834) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Een enkele keer %	Regelmatig %	Nee %
Rekeningen te laat betaald	15	11	74
Een aanmaning ontvangen	13	9	78
Geen geld meer kunnen opnemen/niet kunnen pinnen	9	9	82
Weigering van een automatische incasso	9	7	84
Brieven van incassobureau of deurwaarder ontvangen	9	5	89
De huur/hypotheek meer dan 10 dagen te laat betaald	5	5	90
Loonbeslag gelegd op uw salaris	3	3	94
Aangemeld bij ZIN/CVZ, vanwege achterstanden zorgverzekering	3	4	94
Voorschot op salaris aangevraagd	5		95
Energie afgesloten door te laat betalen	1	3	96

In 2012³ is dezelfde vraag gesteld. Dit jaar zijn er twee gebeurtenissen extra meegenomen: het ontvangen van brieven van incassobureaus of deurwaarders en de aanmelding bij ZIN/CVZ.

Om te zien hoe het aantal betalingsachterstanden is veranderd ten opzichte van 2012, hebben we de acht dezelfde gebeurtenissen in 2012 en 2015 met elkaar vergeleken. In 2012 bleek 40 procent met één of meer vormen van deze betalingsachterstanden te maken te hebben gehad. In 2015 geldt dit voor 36 procent van de consumenten. De top 3 van betalingsachterstanden is hetzelfde. Per gebeurtenis lagen de percentages toen

³ Zie: Madern, T., & Schors, A. van der (2012). *Kans op geldproblemen*. Utrecht: Nibud.

iets hoger dan nu. In 2012 had 31 procent een rekening te laat betaald, 25 procent een aanmaning ontvangen en 18 procent kon geen geld meer opnemen.

4.4.1 Lichte en ernstige betalingsproblemen

Sommige van bovenstaande gebeurtenissen zijn ernstiger dan andere. Op basis van de verschillende gebeurtenissen kunnen we twee categorieën betalingsproblemen onderscheiden: lichte en ernstige betalingsproblemen.

Huishoudens met een licht betalingsprobleem hebben minimaal een van onderstaande gebeurtenissen meegemaakt in de afgelopen 12 maanden:

- Een enkele keer de huur/hypotheek meer dan 10 dagen te laat betaald.-
- Regelmatig een aanmaning ontvangen.
- Regelmatig geen geld meer kunnen opnemen/niet meer kunnen pinnen.
- Regelmatig weigering van een automatische incasso.
- Een enkele keer een voorschot op het salaris gevraagd.
- Brieven van incassobureau of deurwaarder ontvangen.

Huishoudens met een ernstig betalingsprobleem hebben minimaal één van onderstaande gebeurtenissen meegemaakt in de afgelopen 12 maanden:

- Regelmatig de huur/hypotheek meer dan 10 dagen te laat betaald.
- Energie afgesloten door te laat betalen.
- Loonbeslag gelegd op het salaris.
- Regelmatig een voorschot op het salaris gevraagd.
- Aangemeld bij ZIN/CVZ, vanwege achterstanden bij de zorgverzekering.

Van de Nederlandse huishoudens heeft 22 procent lichte of ernstige betalingsproblemen: 12 procent heeft een licht betalingsprobleem en 10 procent een ernstig betalingsprobleem.

De volgende huishoudens hebben vaker dan gemiddeld betalingsproblemen:

- Uitkeringsgerechtigden: 37 procent.
- Huishoudens die moeilijk rondkomen: 35 procent.
- Huishoudens met een inkomen van minder dan 1.750 euro: 32 procent.
- Alleenstaanden (al dan niet met kinderen): 29 procent.

De volgende consumenten hebben minder vaak dan gemiddeld betalingsproblemen:

- Werkenden: 21 procent.
- Huishoudens die makkelijk rondkomen: 11 procent.
- Huishoudens met een inkomen van 2.750 euro of meer: 18 procent.
- Huishoudens met een partner: 18 procent.

Om te zien hoe het percentage huishoudens met betalingsproblemen zich heeft ontwikkeld, hebben we de gebeurtenissen 'aanmelding bij ZIN/CVZ' en 'brieven van incassobureaus/deurwaarders' niet meegenomen. Als we deze buiten beschouwing laten, dan heeft in 2015 20 procent van de consumenten betalingsproblemen. In 2012 was dit nog 18 procent.

4.4.2 Oorzaak van de betalingsachterstanden

De belangrijkste redenen voor betalingsachterstanden hebben te maken met de financiële situatie. 27 procent geeft aan dat de vaste lasten te hoog zijn en 26 procent geeft een inkomensdaling als reden. 22 procent geeft aan te hoge zorgkosten te hebben.

Uit tabel 17 blijkt dat ook financiële vaardigheden en financieel beheer een belangrijke rol spelen, een groot deel geeft aan dat het aan de aandacht is ontsnapt (21 procent) of dat het komt door het slecht bijhouden van de administratie (12 procent).

Tabel 17: Redenen voor de gebeurtenissen, in 2012 en 2015 (meerdere antwoorden mogelijk)

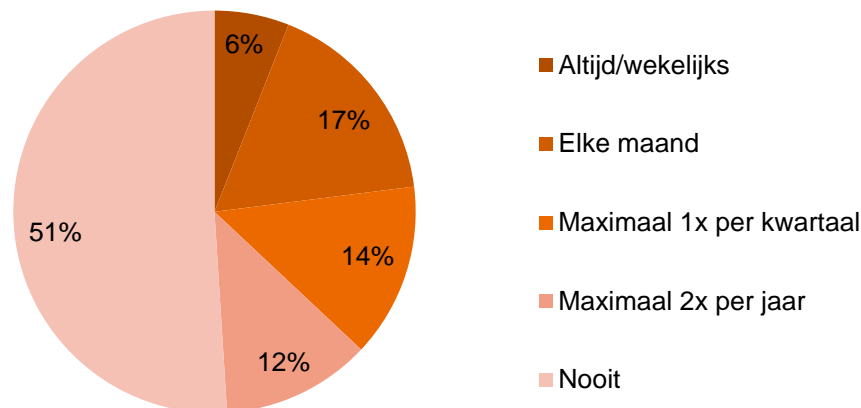
	2012 (n=923) %	2015 (n=1.125) %
Mijn vaste lasten zijn te hoog	15	27
Als gevolg van een inkomensdaling	25	26
Ik had te maken met hoge zorgkosten	10	22
Ik had het wel kunnen betalen, maar het is aan mijn/onze aandacht ontsnapt	34	21
Ik had te maken met een hoge belastingaanslag/ ik moest toeslagen terugbetalen	21	19
Slecht bijhouden van de administratie	14	12
Er waren andere uitgaven die hoger waren dan verwacht	8	9
Ik had een discussie met de organisatie waarmee ik de betalingsachterstand had	5	8
Mijn eindafrekening van de energierekening viel veel hoger uit dan verwacht	11	7

Tabel 17 laat zien dat in 2012 de belangrijkste reden voor een betalingsachterstand was dat het aan de aandacht was ontglipt. In 2015 is de ernst van de betalingsachterstanden groter. Te hoge vaste lasten en zorgkosten zijn nu twee van de drie belangrijkste redenen voor de betalingsachterstanden. Die stonden in 2012 niet in de top 3. Betalingsachterstanden als gevolg van een inkomensdaling worden in zowel 2012 als 2015 door een kwart als reden genoemd.

4.5 Rood staan

49 procent van de huishoudens stond het afgelopen jaar rood (figuur 10), 17 procent maandelijks en 6 procent altijd of wekelijks.

Figuur 10: Rood staan op betaalrekening (n=2.834)

Er is niet veel veranderd in het percentage huishoudens dat rood staat. Dit was in 2012 50 procent en is nu 51 procent.

4.5.1 Wie staan er vaak rood?

Huishoudens die vaker wekelijks of maandelijks rood staan dan gemiddeld (23 procent) zijn:

- Huishoudens met een laag inkomen: 29 procent.
- 35- tot 44-jarigen: 28 procent.
- 45- tot 54-jarigen: 29 procent.
- Huurders: 27 procent.
- Gezinnen: 30 procent.
- Huishoudens met meerdere leningen: 58 procent.
- Huishoudens met één lening: 26 procent.
- Niet-werkenden: 27 procent.
- Huishoudens die een negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 29 procent.

Huishoudens die minder vaak wekelijks of maandelijks rood staan dan gemiddeld (23 procent) zijn:

- Huishoudens met een hoog inkomen: 19 procent.
- 18- tot 34-jarigen: 20 procent.
- 65-plussers: 13 procent.

- Huiseigenaren: 21 procent.
- Hoogopgeleiden: 21 procent.
- Paren zonder kinderen: 17 procent.
- Consumenten met geen leningen: 7 procent.
- Gepensioneerden: 15 procent.
- Huishoudens die geen negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 21 procent.

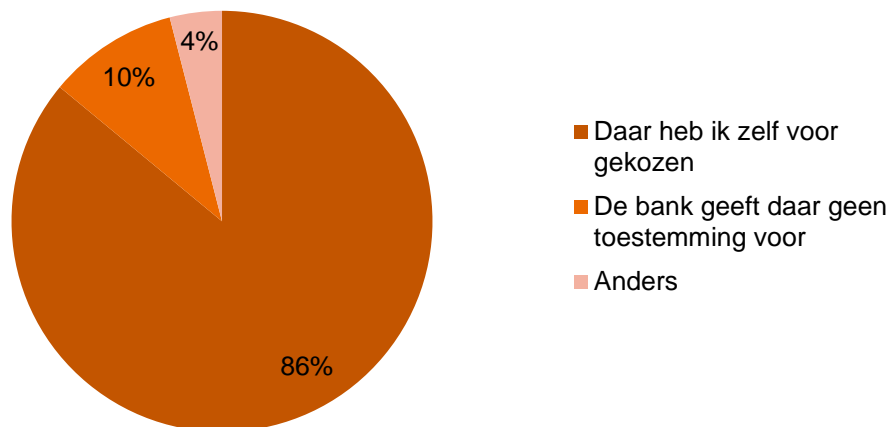
4.5.2 Keuze om rood te staan

Van de huishoudens die nooit rood staan (51 procent) heeft meer dan de helft (57 procent) wel de mogelijkheid om rood te staan. Dit is ongeveer gelijk aan het percentage in 2012, toen had 56 procent van degenen die nooit rood stonden wel de mogelijkheid om rood te staan.

4.5.3 Reden om niet rood te kunnen staan

Het overgrote deel (86 procent) van de huishoudens die niet rood *kunnen* staan geeft aan dat ze daar zelf voor hebben gekozen. 10 procent mocht niet rood staan van de bank en 4 procent geeft een andere reden. Als andere reden wordt vaak genoemd dat men in de schuldsanering zit.

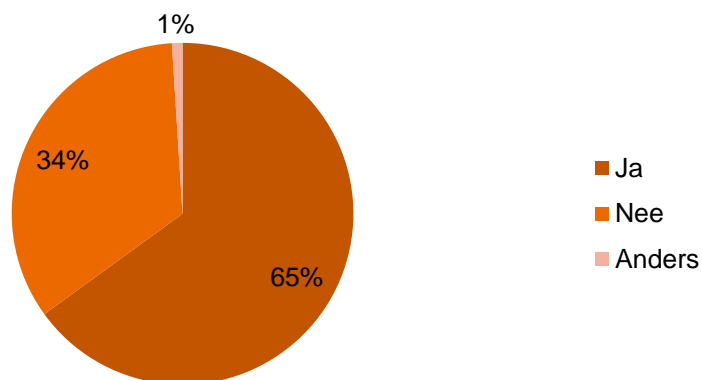
Figuur 11: Reden dat men niet rood kan staan (n=462)

4.5.4 Roodstaan en sparen tegelijk

65 procent geeft aan weleens tegelijk te sparen en rood te staan. 34 procent geeft aan dat dit nooit gebeurt.

Figuur 12: Roodstand en spaargeld (n=558)

Aan de huishoudens die aangeven dat zij weleens rood staan terwijl er geld op de spaarrekening staat is gevraagd wat zij dan doen. 40 procent geeft aan dat zij in dat geval direct geld van hun spaarrekening halen en het overboeken naar de betaalrekening. 54 procent grijpt niet direct in, maar laat het zo. 4 procent kan niets doen, omdat ze niet bij de spaarrekening kunnen.

5 Vooruit kijken

Niet alleen op de korte termijn zullen inkomsten en uitgaven met elkaar in balans moeten zijn, maar ook op de lange termijn. Hiervoor is het belangrijk dat consumenten vooruitkijken en rekening houden met uitgaven in de toekomst.

De daarbij behorende competentie is:

De consument realiseert zich dat wensen en gebeurtenissen op de middellange en de lange termijn financiële gevolgen hebben en stemt zijn huidige bestedingen hierop af.

In dit hoofdstuk is dit onderzocht door te kijken naar het spaar- en leengedrag van Nederlanders.

Door spaargeld achter de hand te hebben kan een huishouden onverwachte (grotere) uitgaven in de toekomst opvangen.

Het blijkt dat de helft van de ondervraagden in dit onderzoek één of meer vormen van leningen heeft, waarbij roodstand op de betaalrekening (19 procent) en een lening bij bank of financieringsmaatschappij (15 procent) het meest voorkomen. Verreweg de meeste leningen (31 procent) zijn afgesloten voor de auto.

Bijna driekwart van de leners heeft eerst vooraf gekeken of zij de afgesloten lening konden betalen en ook geeft 64 procent aan dat hun leengedrag geheel verantwoord is. Tegelijkertijd geeft zes op de tien ook aan dat ze de lening als last ervaren en geeft eenzelfde percentage aan dat ze liever minder hadden geleend.

Acht op de tien consumenten spaart wel. De meesten van hen (60 procent) sparen iedere maand. 20 procent van de consumenten die aangeven hoeveel spaargeld ze hebben, heeft geen spaargeld, 40 procent heeft 5.000 euro spaargeld of meer. 70 procent geeft aan dat ze voldoende geld achter de hand hebben om de twee duurste producten direct te kunnen vervangen.

5.1 Sparen

5.1.1 Het hebben van een spaarrekening

17 procent van de huishoudens heeft geen spaarrekening. Dit betekent dat de ondervraagde zelf geen spaarrekening heeft en in het geval dat er een partner aanwezig is, heeft die ook geen spaarrekening en ze hebben samen ook geen gezamenlijk spaarrekening.

Huishoudens zonder spaarrekening, zijn vaker:

- Huishoudens die moeilijk rondkomen: 28 procent, tegen 8 procent van de huishoudens die gemakkelijk rondkomen.
- Huurders: 29 procent, tegen 9 procent van de huishoudens met een koopwoning.
- Huishoudens zonder werk: 27 tegen 12 procent van de huishoudens waarvan minimaal één partner werkt.
- Huishoudens met een lager inkomen.

In 2012 had 19 procent van de huishoudens geen spaarrekening, 56 procent had één spaarrekening en 26 procent van de huishoudens had meerdere spaarrekeningen.

5.1.2 Spaargedrag

81 procent van de consumenten spaart. De manier waarop de consumenten geld opzij zetten verschilt: de meesten zetten een vast bedrag per maand opzij (zie tabel 18). 29 procent van de ondervraagden spaart alleen als er geld overblijft. 17 procent spaart wel iedere maand, maar geen vast bedrag.

Tabel 18: Manieren van sparen (n=2.834) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Met partner (n=1.805) %	Zonder partner (n=1.029) %	Totaal (n=2.834) %
Ja, iedere maand een vast bedrag	26	35	32
Ja, iedere maand, maar het bedrag verschilt per maand	14	20	17
Ja, als er geld overblijft	30	29	29
Ja, ik spaar alleen in de maanden dat ik extra inkomsten heb (bijv. vakantiegeld) of minder uitgaven	12	8	10
Nee, ik spaar niet	16	27	20

Consumenten met partner sparen vaker dan consumenten zonder partner: 84 procent, tegen 73 procent. Consumenten zonder partner geven wel vaker aan iedere maand een vast bedrag te sparen: 35 tegen 26 procent.

Aan de consumenten met een partner die aangeven niet te sparen (16 procent), is gevraagd of hun partner wel spaart. 87 procent van hen geeft aan dat hun partner ook niet spaart. Bij 8 procent spaart de partner wel en 5 procent weet niet of hun partner spaart.

Van de consumenten die aangeven iedere maand een vast bedrag te sparen, laat 85 procent het bedrag automatisch overboeken naar de spaarrekening. 13 procent maakt het geld iedere maand zelf over en 1 procent spaart contant.

Het spaargedrag van de Nederlanders is vergelijkbaar met 2012. Het percentage spaarders in 2012 is vergelijkbaar met 2015 (82 procent in 2012, nu 80 procent). Het percentage dat iedere maand een vast bedrag spaart is identiek (32 procent), evenals het percentage dat alleen spaart als er geld overblijft (28 procent).

5.1.3 Redenen om niet te sparen

Aan de consumenten die niet sparen is gevraagd wat hier de reden voor is (zie tabel 19). Het merendeel geeft aan dat ze het geld hard nodig hebben om van rond te komen of dat ze te weinig geld hebben om te sparen.

Tabel 19: Redenen waarom consumenten niet sparen (n=567) (meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Ik heb het geld hard nodig om van rond te komen	57
Ik heb te weinig geld om te kunnen sparen	49
Ik geef het geld liever nu uit	6
Ik geef het geld te makkelijk uit	4
Ik weet niet waarvoor ik zou moeten sparen	4
Anders	6

Redenen die onder 'anders' vallen, zijn:

- Ik moet eerst mijn schulden aflossen.
- De rente is te laag, sparen levert niks meer op.
- Ik beleg liever.
- Het geld zit in het eigen bedrijf.

5.1.4 Voldoende geld achter de hand

70 procent van de consumenten geeft aan voldoende geld achter de hand te hebben om zijn twee duurste producten direct te kunnen vervangen: 41 procent heeft hiervoor ruim voldoende achter de hand en 28 procent net voldoende, maar ook niet meer dan dat.

30 procent geeft aan hier niet genoeg geld voor achter de hand te hebben.

De volgende consumenten hebben vaker voldoende geld achter de hand om de twee duurste producten direct te kunnen vervangen:

- Stellen: 76 procent, tegen 59 procent van de alleenstaanden.
- Consumenten met een koopwoning: 81 procent, tegen 54 procent van de huurders.

- Hoe hoger het inkomen, hoe vaker een consumenten genoeg geld achter de hand heeft om de twee duurste producten te kunnen vervangen.

5.1.5 Spaargeld

Bijna een kwart van de consumenten wil niet zeggen wat de hoogte van zijn spaargeld is. 4 procent kan geen inschatting maken van de hoeveelheid spaargeld die ze hebben. Als we kijken naar de consumenten die wel hebben aangegeven hoeveel spaargeld ze hebben, dan geeft één op de vijf aan helemaal geen spaargeld te hebben. 40 procent heeft 5.000 euro of meer aan spaargeld.

Consumenten die minder spaargeld hebben:

- Komen moeilijker rond.
- Hebben een huurwoning.
- Hebben een lager inkomen.

Tabel 20: Hoogte van het spaargeld

	Zonder weet ik niet en wil ik niet zeggen (n=2.122) %	Totaal (n=2.834) %
Ik heb geen spaargeld	20	15
Minder dan 500 euro	12	9
500 tot 1.000 euro	8	6
1.000 tot 2.500 euro	9	7
2.500 tot 5.000 euro	10	8
5.000 tot 10.000 euro	12	9
10.000 tot 25.000 euro	11	9
25.000 tot 50.000 euro	8	6
50.000 tot 100.000 euro	5	4
100.000 tot 500.000 euro	3	3
Meer dan 500.000 euro	1	1
Weet ik niet	-	4
Wil ik niet zeggen	-	22

In 2012 is een apart onderzoek gedaan naar het spaargedrag van Nederlanders⁴. Hieruit bleek dat van degenen die hadden aangegeven hoeveel spaargeld ze hebben 23 procent geen spaargeld heeft en 40 procent 5.000 euro of meer. De hoeveelheid aanwezig spaargeld anno 2015 is dus vergelijkbaar met de situatie in 2012.

⁴ Warnaar, M., & Gaalen, C. van (2012). *Een referentiebuffer voor huishoudens; Onderzoek naar het vermogen en het spaargedrag van Nederlandse huishoudens*. Utrecht: Nibud.

5.2 Leningen

47 procent van de huishoudens heeft een of meerdere vormen van leningen of schulden (de hypotheekschuld is niet meegenomen)⁵. De meest voorkomende leningen zijn:

- Roodstand op de betaalrekening (20 procent).
- Lening bij bank of financieringsmaatschappij (16 procent).

Van de huishoudens die aangeven een lening te hebben, hebben de meesten één lening (50 procent). 24 procent van hen heeft twee leningen, 10 procent heeft er drie. De rest (16 procent) heeft meer dan drie leningen.

Tabel 21: Leningen en schulden op moment van afname vragenlijst (n=2.834) (meerdere antwoorden mogelijk)

	2012 %	2015 %
Geen leningen	53	53
Roodstand op betaalrekening	22	20
Lening bank of financieringsmaatschappij	18	16
Studieschuld	7	9
Afbetalingsregeling	10	9
Lening bij familie, kennissen of vrienden	10	8
Schuld op creditcard	8	8
Iets gekocht op afbetaling	5	5
Lening bij postorderbedrijf/ online winkel	4	4
Lening via werkgever	1	1
Anders	1	1
Wil ik niet zeggen	5	3
Weet ik niet	4	1

Het percentage huishoudens dat leent is hetzelfde als in 2012. Toen had ook 47 procent één of meer vormen van leningen, tegen 50 procent nu. Ook het soort leningen dat men heeft is onveranderd gebleven. Alleen het percentage consumenten met een studieschuld is nu iets hoger dan in 2012: 9 procent in plaats van 6 procent.

⁵ Het gaat om de huishoudens die hebben aangegeven dat ze al dan niet een lening hebben. In 2015 gaf 4 procent aan niet te weten of ze een lening hebben of dit niet te willen zeggen. Dit geldt voor 9 procent van de consumenten in 2012.

5.2.1 Wie hebben er een lening?

Groepen die vaker dan gemiddeld (50 procent) een vorm van een lening hebben, zijn:

- Huishoudens met een laag inkomen: 55 procent .
- 18- tot 34-jarigen: 65 procent.
- Huurders hebben vaker een lening: 56 procent.
- Gezinnen: 54 procent.
- Huishoudens die moeilijk rondkomen: 61 procent.
- Niet-werkenden: 55 procent.
- Huishoudens die een negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 60 procent.

Groepen die minder vaak dan gemiddeld (50 procent) een vorm van een lening hebben, zijn:

- Huishoudens met een hoog inkomen: 48 procent.
- 55- tot 64-jarigen: 45 procent.
- 65-plussers: 28 procent.
- Huiseigenaren: 46 procent.
- Paren zonder kinderen: 45 procent.
- Huishoudens die gemakkelijk rondkomen: 33 procent.
- Gepensioneerden: 29 procent.
- Huishoudens die geen negatieve gebeurtenis hebben meegemaakt: 47 procent.

5.2.2 Hoogte van de lening(en)

Iets meer dan één op de tien huishoudens met een lening of schuld wil niet zeggen wat de hoogte van de lening is of weet het niet.

Als we kijken naar de huishoudens die wel hebben aangegeven hoeveel ze hebben geleend/aan schuld hebben uitstaan, dan geeft 57 procent aan minder dan 5.000 euro te hebben geleend en 43 procent heeft meer geleend.

Tabel 22: Totale hoogte van de leningen en schulden die een huishouden heeft (inclusief roodstand), exclusief hypotheek/schuld voor eigen woning .

	Zonder weet ik niet en wil ik niet zeggen (n=1.087) %	Totaal (n=1.236) %
Minder dan 100 euro	9	8
100 tot 500 euro	11	9
500 tot 1.000 euro	11	10
1.000 tot 2.500 euro	14	12
2.500 tot 5.000 euro	12	11
5.000 tot 10.000 euro	15	13
10.000 tot 25.000 euro	14	13
25.000 tot 50.000 euro	9	8
50.000 tot 100.000 euro	3	3
100.000 tot 500.000 euro	2	2
Meer dan 500.000 euro	<1	<1
Weet ik niet	-	6
Wil ik niet zeggen	-	6

In 2012 hadden iets meer huishoudens minder dan 5.000 euro geleend: 62 procent. 38 procent had meer dan 5.000 euro geleend. Het percentage consumenten dat meer dan 50.000 euro heeft geleend (5 procent) is gelijk gebleven.

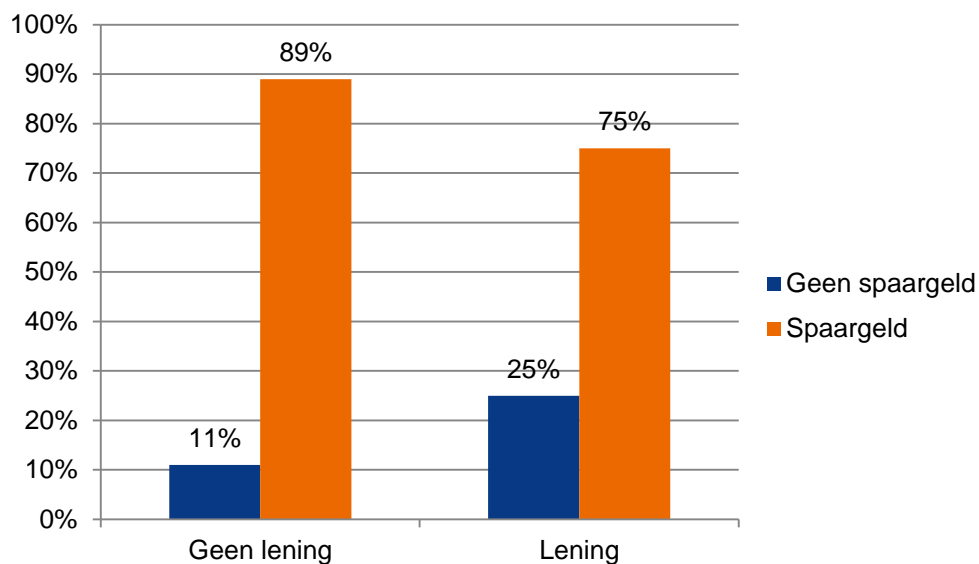
5.2.3 Lenen en sparen tegelijkertijd

Uit paragraaf 5.1 bleek dat van iedereen van wie bekend is of ze wel of niet spaargeld hebben, 80 procent spaargeld heeft.

Van de huishoudens van wie bekend is dat zij een lening hebben en hoe hoog die lening is, heeft 42 procent een lening.

De huishoudens met een lening hebben minder vaak spaargeld dan de huishoudens zonder lening. Niettemin heeft nog driekwart van de consumenten met één of meer leningen wel spaargeld.

Figuur 13: Lening en spaargeld (n=2.834)

Hierbij blijkt:

- Van de huishoudens met een lening tussen de 500 en 1.000 euro heeft 50 procent meer dan 1.000 spaargeld.
- Van degenen met een lening tussen de 2.500 en 5.000 euro heeft 17 procent meer dan 5.000 euro spaargeld.
- Van de huishoudens die tussen de 10.000 en 25.000 euro hebben geleend heeft 7 procent meer dan 25.000 euro aan spaargeld.

5.2.4 Soorten leningen

Veruit de meeste leningen zijn afgesloten voor een auto of motor: 31 procent van de huishoudens die lenen, leent hiervoor. Vervolgens wordt het vaakst een lening afgesloten (18 procent) om de vaste lasten te kunnen voldoen. Bij 'anders' geeft men aan te lenen vanwege een scheiding of ziekte of voor het eigen bedrijf.

Tabel 23: Bestemming van het geleende geld (n=306)

	%
Auto of motor	31
Om de vaste lasten te kunnen voldoen, zoals de hypotheek/huur en energiekosten	18
Voor de aankoop van een eigen woning	17
Om andere leningen af te lossen	16
Verbouwing van de woning (keuken, badkamer etc.)	14
Witgoed (wasmachine, wasdroger etc.)	12
Om de dagelijkse boodschappen mee te kunnen betalen	11
Eigen studie of die van de partner	9
Apparatuur (tv, laptop, digitale camera)	8
Meubels	7
Vakantie	7
Kleding	6
Studie van de kinderen	5
Anders	13

Lening voor de auto of motor

Huishoudens die een lening hebben afgesloten voor een auto hebben vaak weinig spaargeld op hun rekening:

- 25 procent van hen heeft geen spaargeld.
- In totaal heeft 61 procent minder dan 2.500 euro en 29 procent meer dan 2.500 euro aan spaargeld.

5.2.5 Leengedrag

72 procent heeft voordat zij de lening afsloten gekeken of zij die konden betalen. Niettemin ervaart zes op de tien de lening als last en 61 procent had liever minder geleend. Ook maakt 41 procent zich druk of ze de schulden wel kunnen afbetalen en 38 procent zou een lager bedrag hebben gekozen als ze de lening opnieuw zouden mogen afsluiten.

Tabel 24: Stellingen over de lening, onder degenen die geld lenen (n=306)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %	Weet ik niet %
Voordat ik de lening heb afgesloten heb ik gekeken of ik de aflossing kan betalen	4	7	14	41	31	3
Ik weet hoeveel rente ik betaal voor mijn lening(en)	4	7	15	36	34	5
Ik had liever minder geleend	7	10	18	26	35	4
Mijn leengedrag is geheel verantwoord	3	7	23	36	28	4
Mijn leningen ervaar ik als een last	5	11	21	28	32	3
Ik maak me druk of ik mijn schuld(en) kan afbetalen	11	22	24	20	21	3
Als ik mijn leningen opnieuw mocht kiezen zou ik voor een lager maandbedrag hebben gekozen	10	19	24	22	16	9

Zes op de tien ervaart de lening als last. Dit is met name omdat:

- De lening een vervelend gevoel geeft.
- Het moeilijk is om iedere maand de aflossing te betalen.
- Men het zonde van het geld vindt.

6 Verantwoord financiële producten kiezen

De eerste drie competenties vormen de basiscompetenties om nu en op de middellange termijn de financiën in balans te houden. Daarnaast is het wenselijk dat consumenten op een verantwoorde manier financiële producten kiezen. De competentie luidt:

De consument kiest financiële producten op basis van budgettaire overwegingen en passend bij zijn/haar persoon en persoonlijke omstandigheden.

Het gaat er hierbij om dat iemand bij het aangaan van financiële langetermijnverplichtingen kosten, rendement, risico's, looptijd en voorwaarden met elkaar vergelijkt en tegen elkaar afweegt.

We hebben hiernaar gevraagd in het onderzoek *De Nederlanders en hun pensioen (2015)*. Hieronder staan de resultaten.

6.1 Vergelijking van financiële producten

Vooraf bij de aanschaf van een financieel product vergelijken mensen de verschillende mogelijkheden. Slechts een kleine minderheid (minder dan 10 procent) zegt dat niet te doen bij zaken als verzekeringen, hypotheek, of spaarrekeningen.

Bij doorlopende producten gebeurt het minder dat er vergeleken wordt of er inmiddels een beter product is. De helft heeft de afgelopen drie jaar verschillende zorgverzekeringen vergeleken en zo'n 40 procent controleert regelmatig of men nog de juiste verzekeringen heeft.

Tabel 25: In hoeverre men het eens is met stellingen rondom het vergelijken en afsluiten van financiële producten (n=1.115)

	Helemaal oneens	Oneens	Niet eens, niet oneens	Eens	Helemaal eens
	%	%	%	%	%
Ik controleer regelmatig of ik onder- of oververzekerd ben	6	19	39	29	7
Ik kijk regelmatig of ik nog wel de juiste verzekeringen tegen de gewenste voorwaarden heb afgesloten	6	15	38	33	8
Voordat ik een financieel product afsluit (zoals een verzekering, spaarrekening of hypotheek), vergelijk ik verschillende vormen met elkaar	4	5	27	49	17
Ik let op de hoogte van de rente voordat ik een spaarrekening, hypotheek of lening afsluit	3	5	28	44	20
Ik heb in de afgelopen drie jaar verschillende zorgverzekeringen vergeleken	11	16	22	35	16

7 Over voldoende kennis beschikken

Om op financieel gebied de juiste keuzes te kunnen maken, is het soms nodig om over kennis te beschikken over welke regelingen van toepassing zijn en wat het effect daarvan op de persoonlijke situatie is. De competentie luidt dan ook:

De consument beschikt over alle relevante kennis om zijn huishoudfinanciën op de korte, middellange en de lange termijn in balans te brengen en te houden.

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag hoe mensen aan hun informatie komen en of ze de juiste hulp weten te vinden als dat nodig is.

Een kwart van de consumenten blijkt weleens moeite te hebben met het vinden van de relevante informatie. De meeste consumenten zoeken hun informatie over financiële zaken op websites.

De meeste mensen (70 procent) weten niet waar zij terecht zouden kunnen met persoonlijke problemen zoals schulden, maar 56 procent denkt het wel te kunnen uitzoeken als het nodig is.

Mensen die de hulp harder nodig hebben, zoals consumenten met een lening, roodstand of consumenten die moeilijk rondkomen, weten vaker wel waar ze terechtkunnen.

7.1 Bronnen voor informatie over financiële zaken

De meeste mensen krijgen informatie over financiële zaken via het internet. Daarna zijn de bank en familie, vrienden en kennissen veel geraadpleegde informatiebronnen.

Tabel 26: Manier waarop consumenten aan financiële informatie komen (n=1.444)

	%
Via andere internetsites	41
Via de site van de Rijksoverheid	29
Ik vraag het bij de bank	21
Via familie, vrienden of kennissen	20
Via (de site van) de gemeente	19
Via een financieel adviseur	15
Ik lees het in de lokale krant	9
Ik vraag het bij een organisatie in de buurt, bijv. een vrijwilligersorganisatie, Humanitas, Formulierenbrigade of maatschappelijk werk	4
Ik kijk op Facebook	2
Via de moskee of kerk	1
Via Twitter	1
Ik weet het niet	5
Anders	2

7.2 Moeite met het vinden van relevante informatie

Iets meer dan een kwart (27 procent) van de consumenten geeft aan weleens moeite te hebben gehad om goede en relevante financiële informatie te vinden. De meest genoemde redenen zijn: 1) door de bomen het bos niet meer te zien en 2) dat ze niet weten welke informatie betrouwbaar en/of onafhankelijk is.

Tabel 27: Moeite om relevante informatie te vinden (meerdere antwoorden mogelijk) (n=2.834)

	%	
Ja	Ik vind te veel informatie en zie door de bomen het bos niet meer	10
	Ik weet niet welke informatie betrouwbaar en/of onafhankelijk is	10
	Ik weet niet waar ik moet zoeken	6
	De gevonden informatie is moeilijk te begrijpen	6
	Ik vind tegenstrijdige informatie	6
	Ik kan de informatie die ik zoek niet vinden	3
	Anders	1
	Nee	Ik vind altijd informatie waar ik naar op zoek ben
Want ik ben nooit op zoek naar financiële informatie		24
Want er is iemand anders die mij helpt		8
Anders		1

7.3 Hulp bij schulden

De meeste mensen (70 procent) weten niet waar zij terecht zouden kunnen met persoonlijke problemen zoals schulden. Maar een groot deel (56 procent) denkt het wel te kunnen uitzoeken als het nodig is.

Figuur 14: Weet u waar u terecht zou kunnen met persoonlijke problemen zoals schulden? (n=1.444)

Mensen met meer dan één lening geven vaker aan te weten waar zij terecht kunnen met persoonlijke problemen (43 procent), dan mensen zonder leningen (26 procent). Mensen die hebben aangegeven vaak rood te staan (altijd of elke maand) weten ook vaker waar zij terecht kunnen (40 procent), dan mensen die nooit of zelden rood staan (28 procent). Daarnaast zijn ook mensen die moeilijk rondkomen beter op de hoogte, 35 procent van degenen die moeilijk rondkomen weet waar zij terecht kunnen, tegen 26 procent van degenen die makkelijk rondkomen.

Ook al kunnen deze groepen de hulp beter vinden dan andere groepen, toch is het nog steeds zo'n 60 procent van de consumenten die niet weet waar ze terecht kunnen. Dit zijn financieel kwetsbare groepen en het is belangrijk dat ze hulp weten te vinden.

8 De ontwikkeling van het financiële gedrag tussen 2005 en 2015

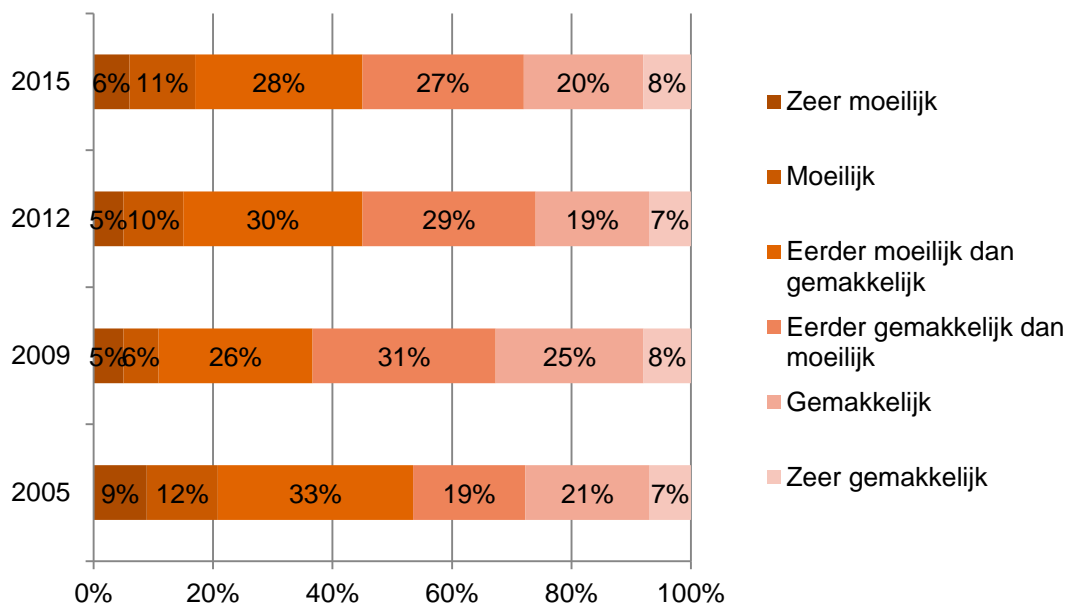
Dit hoofdstuk geeft weer hoe het financiële gedrag van consumenten zich in de afgelopen tien jaar heeft ontwikkeld. We hebben de jaren 2005, 2009, 2012 en 2015 met elkaar vergeleken. In deze jaren heeft het Nibud vergelijkbare onderzoeken uitgevoerd. De vergelijkingen zijn alleen gemaakt als de vragen volledig overeenkwamen of de antwoordcategorieën zodanig samengevoegd of aangepast konden worden dat een vergelijking mogelijk was⁶.

Uit de vergelijking blijkt dat consumenten iets beter met hun geld omgaan dan 10 jaar geleden. Zo staat de helft van de Nederlanders nooit rood, in 2005 was dat nog 36%. Iets meer mensen houden wekelijks hun administratie bij en meer mensen zijn hun uitgaven gaan bijhouden. Het percentage consumenten dat spaart, is constant gebleven.

8.1 Financiële situatie in het algemeen

In figuur 15 is te zien hoe goed huishoudens konden rondkomen in de afgelopen jaren. In 2005 kon men vaker moeilijk rondkomen dan in de jaren daarna. 54 procent kwam in 2005 zeer moeilijk tot eerder moeilijk dan gemakkelijk rond, in 2009 was dat 37 procent en in 2012 en 2015 is dat 45 procent.

Figuur 15: Rondkomen

⁶ Het verschil in vraagstelling en/of antwoord categorieën is aangegeven als dit geval is.

Tabel 28 laat zien hoe het percentage dat moeite heeft met rondkomen verschilt tussen werkenden en niet-werkenden in verschillende jaren. In 2015 heeft 76 procent van de uitkeringsgerechtigden moeite met rondkomen. Het verschil in de moeite om rond te kunnen komen tussen werkenden en uitkeringsgerechtigden is in 2015 veel groter dan in 2005 en 2012.

Tabel 28: Percentage consumenten dat moeilijk rondkomt in verschillende jaren, naar dagactiviteit

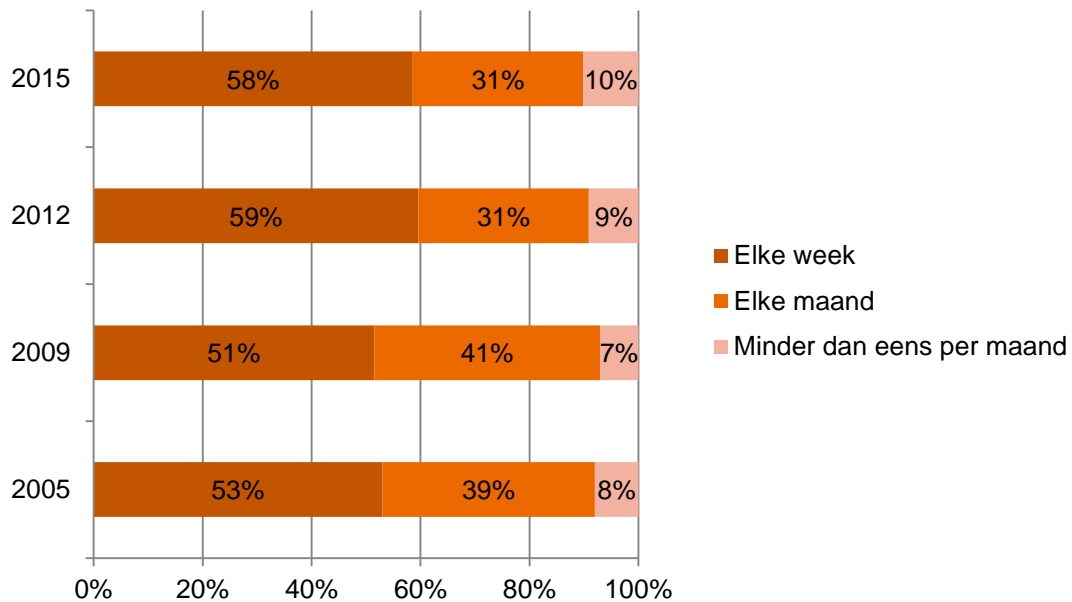
	2005	2009	2012	2015
	%	%	%	%
Loondienst/zzp'er	48	30	41	36
Uitkering (bijstand/ arbeidsongeschiktheid/werkloos)	61	72	69	76
Pensioen	33	30	29	35
Totaal	54	37	44	46

8.2 De financiële administratie

8.2.1 Bijhouden van de administratie

Uit figuur 16 blijkt dat huishoudens in de loop der jaren de administratie iets vaker wekelijks is gaan bijhouden. In 2005 hield 53 procent de administratie iedere week bij, in 2015 is dat 58 procent. Het percentage dat minder dan eens per maand de administratie bijhoudt, is ongeveer gelijk gebleven.

Figuur 16: Frequentie waarmee de financiële administratie wordt bijgewerkt⁷

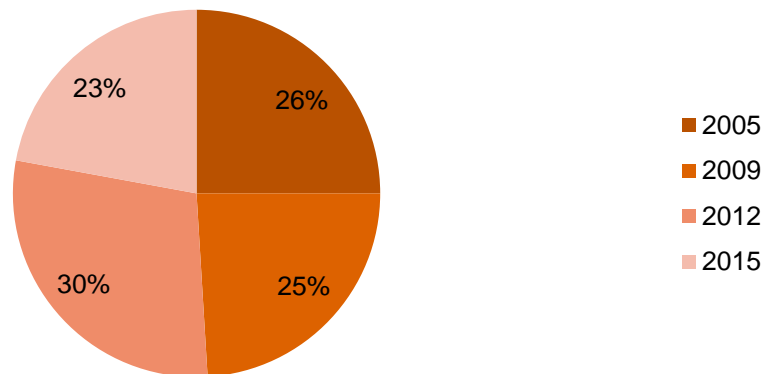
8.2.2 Overzicht over de uitgaven

In alle jaren is er een vraag gesteld of men de uitgaven bijhoudt. Echter, het soort antwoordcategorieën verschuift. Zo werd in 2005 gevraagd of het onregelmatig wordt gedaan of met een vaste regelmaat. In 2015 is gevraagd naar de frequentie (bijvoorbeeld: wekelijks, maandelijks of vaker in bepaalde situaties).

Voor de vergelijking kunnen we alleen zien welk percentage huishoudens de uitgaven *nooit* bijhoudt. Dit geldt voor ongeveer een kwart van de huishoudens en is gedurende alle jaren gelijk gebleven. In 2005 was dit 26 procent en in 2015 is dat 23 procent.

⁷ De vraagstelling is nagenoeg hetzelfde gebleven, maar de uitgebreidheid van de antwoordcategorieën verschilt per jaar. Om de vergelijking te kunnen maken zijn de antwoordopties verdeeld onder 3 categorieën: elke week, elke maand en minder dan eens per maand.

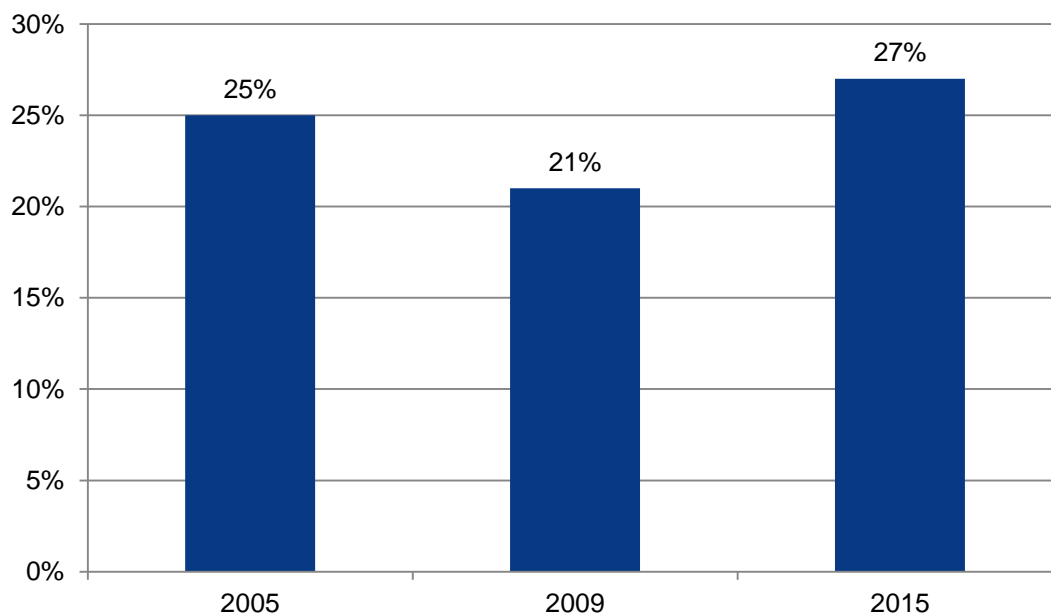
Figuur 17: Hoe vaak huishoudens nooit bijhouden wat er uitgegeven wordt

8.2.3 Een begroting maken

Het aantal mensen dat een begroting maakt voor het komende jaar ligt grofweg rond de 25 procent⁸. In 2012 is niet gevraagd of men jaarlijks een begroting maakt, maar of men maandelijks een overzicht maakt van de inkomsten en uitgaven. 45 procent was het eens met die stelling.

Figuur 18: Percentage dat een jaarbegroting maakt

⁸ In 2005 is gevraagd of het huishouden een uitgavenplan maakt voor een komend jaar. In 2009 was de vraagstelling: Heeft uw huishouden een overzicht gemaakt van de geplande en/of verwachte uitgaven? met als antwoordcategorieën 'ja, nee en geen mening'. In 2015 was de vraagstelling of men weleens een begroting maakt, met daaronder een uitgebreide uitleg over wat een begroting is. Men had daarbij keuze uit zes antwoord categorieën, die gradaties weergaven van de momenten waarop men een begroting maakt.

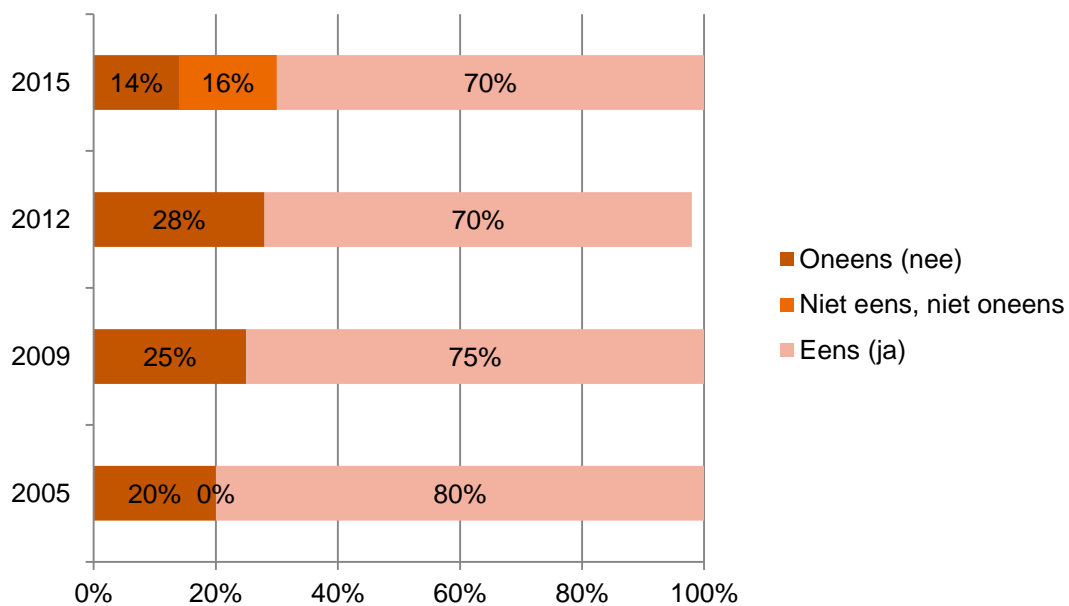

8.3 Verantwoord besteden

8.3.1 Een boodschappenlijstje maken

In alle jaren is gevraagd of men een boodschappenlijstje maakt. De vraagstelling en antwoordcategorieën verschillen echter ⁹. De uitkomst in figuur 19 moet dan ook met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Het laat echter wel zien dat in alle jaren een ruime meerderheid gebruikmaakt van een boodschappenlijstje.

Figuur 19: In hoeverre consumenten een boodschappenlijstje maken

8.3.2 Betalingsachterstanden

In 2005 hadden verhoudingsgewijs meer huishoudens een aanmaning ontvangen en konden zij vaker geen geld meer opnemen dan in de daaropvolgende jaren.

Een weigering van een automatische incasso en het te laat betalen van de huur of hypotheek, is in de afgelopen 10 jaar jaarlijks ongeveer even vaak voorgekomen.

⁹ In 2005 en 2009 is gevraagd of men altijd, soms of nooit een boodschappenlijstje maakt. In 2012 was de stelling 'ik maak altijd een boodschappenlijstje' en in 2015 was de stelling 'ik maak een boodschappenlijstje', waarbij de antwoordcategorieën bij de stelling tussen beide jaren verschillen. In 2012 was een 4-puntsschaal gehanteerd en in 2015 een 5-puntsschaal.

Tabel 29: Gebeurtenissen die huishoudens de afgelopen 12 maanden hebben meegemaakt

	2005	2009	2012	2015
	%	%	%	%
Rekeningen te laat betaald*		25	31	26
Een aanmaning ontvangen	29	21	25	22
Geen geld meer kunnen opnemen/ niet meer kunnen pinnen	27	16	18	18
Weigering van een automatische incasso	18	13	17	16
De huur/hypotheek meer dan 10 dagen te laat betaald	10	8	11	10
Loonbeslag gelegd op salaris*		2	4	6
Voorschot op salaris aangevraagd*			3	5
Energie afgesloten door te laat betalen*		1	3	4

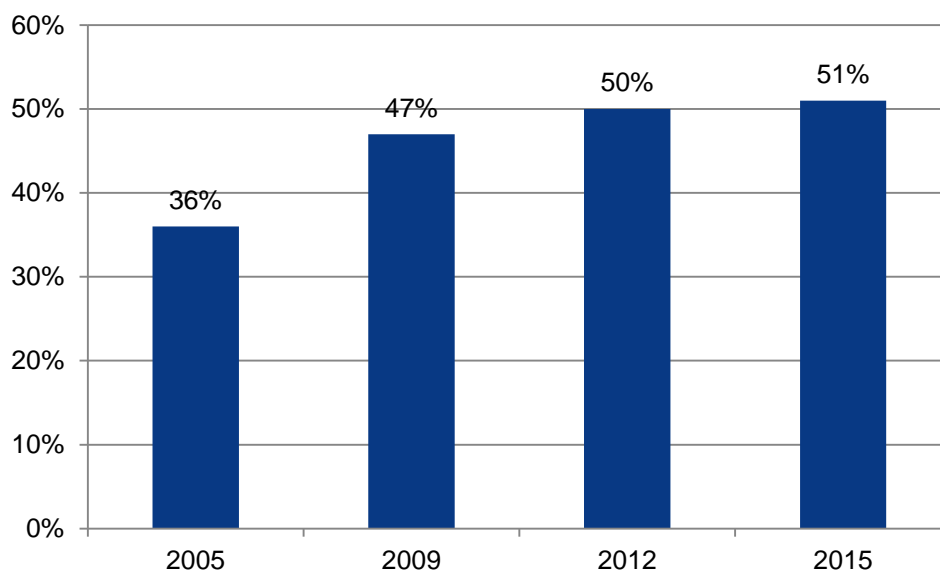
* De lege vakken betekenen dat die antwoordcategorie er dat jaar niet bij stond voor de respondenten.

8.3.3 Roodstand

De frequentie waarmee consumenten rood staan is moeilijk te vergelijken, omdat de antwoordcategorieën erg verschillen door de jaren heen. Wel kunnen we het percentage consumenten vergelijken dat *nooit* rood staat.

Het percentage dat nooit rood staat is in 2015 hoger dan in 2005: 36 procent toen, tegen 51 procent nu.

Figuur 20: Percentage huishoudens dat nooit rood staat

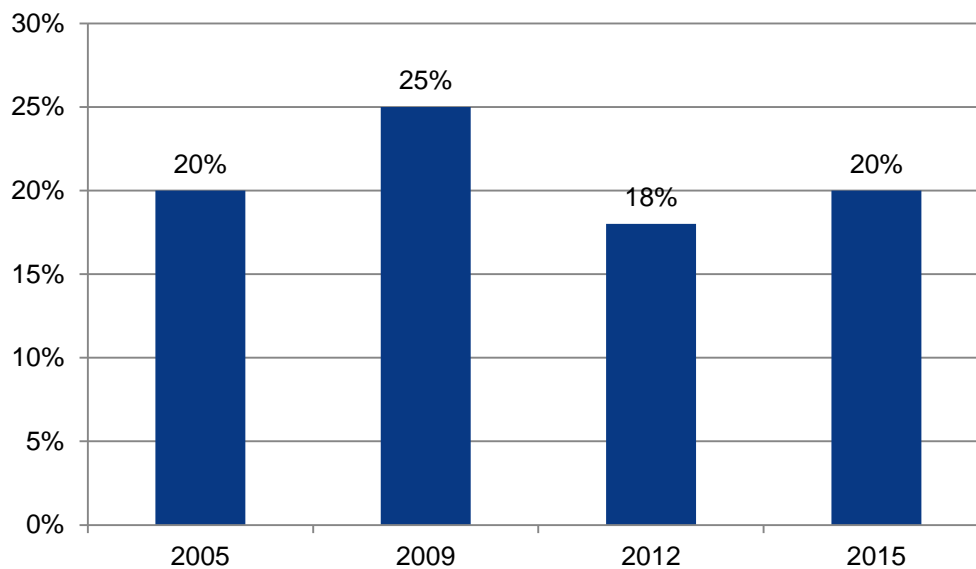

8.4 Vooruitkijken

8.4.1 Sparen

Het percentage consumenten dat niet spaart is nagenoeg gelijk gebleven. In 2009 waren er iets meer mensen die niet spaarden, 25 procent. Maar de percentages liggen in de afgelopen 10 jaar altijd rond de 20 procent. Dus 80 procent spaart wel.

Figuur 21: Percentage huishoudens dat nooit spaart

8.4.2 Leningen

In alle jaren is gevraagd of de consument een lening had bij een bank/financieringsmaatschappij, bij familie of vrienden en/of bij een postorderbedrijf. In 2005 lag het percentage consumenten met een of meer van deze vormen van leningen op 32 procent. Vanaf 2009 tot en met 2015 is dit gelijk gebleven, namelijk 24 procent.

Tabel 30: Percentage consumenten met een bepaald type lening

	2005	2009	2012	2015
	%	%	%	%
Lening bank of financieringsmaatschappij	26	20	16	15
Lening bij familie, kennissen of vrienden	6	5	9	8
Lening bij postorderbedrijf online winkel	6	4	4	4
Eén van bovenstaande leningen	32	24	24	24

Tabel 31: Het totaal van leningen en schulden dat een huishouden heeft. (exclusief degenen die 'weet ik niet' en 'wil ik niet zeggen' hebben ingevuld)¹⁰

	2009	2012	2015
	%	%	%
Minder dan 500 euro	44	29	20
500 tot 5.000 euro	25	33	37
5.000 tot 10.000 euro	13	12	15
10.000 tot 25.000 euro	13	15	14
25.000 tot 50.000 euro	5	6	9
Meer dan 50.000 euro	3	5	5

¹⁰ Sommige antwoordopties zijn samengenomen om deze tabel te kunnen maken. Een kanttekening die gemaakt moet worden is dat in 2015 de antwoordopties veel verder doorliepen (tot meer dan 500.000 euro), in andere jaren stopte de antwoordopties bij meer dan 50.000 euro. Het kan zijn dat men hierdoor in het laatste jaar meer geneigd is een hoger bedrag in te vullen.

Literatuurlijst

Nibud (2012). *Goed omgaan met geld; Achtergronden bij de competenties voor financiële zelfredzaamheid*. Utrecht: Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting.

Madern, T., & Burg, D. van der (2012). *Geldzaken in de praktijk*. Utrecht: Nibud.

Madern, T., & Schors, A. van der (2012). *Kans op financiële problemen*. Utrecht: Nibud.

Mullainathan, S., & Shafir, M. (2014). *Schaarste; hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Amsterdam: Maven Publishing.

Schors, A. van der, & Warnaar, M. (2015). *De Nederlanders en hun pensioen; Hoe mensen financieel zijn voorbereid op hun pensioen*. Utrecht: Nibud.

Van Gaalen, C. en T. Madern (2011). *Bindingstechnieken; Een onderzoek naar methoden om niet aan verleidingen van geld uitgeven toe te geven*. Utrecht: Nibud.

Warnaar, M. & Gaalen, C. van (2012). *Een referentiebuffer voor huishoudens; Onderzoek naar het vermogen en het spaargedrag van Nederlandse huishoudens*. Utrecht: Nibud.

Bijlage 1 - Onderzoeksverantwoording

Doelgroep

- Nederlanders in de leeftijd van 18 tot en met 70 jaar.
- Het gaat om zowel werkenden (in loondienst of als zzp'er) als uitkeringsgerechtigden, gepensioneerden en andere niet-werkenden.
- Alleen zelfstandige huishoudens zijn meegenomen.

Netto steekproef

- 1.444 respondenten.
- De netto steekproef is representatief voor Nederlanders in de leeftijd van 18 tot en met 70 jaar. Het onderzoek is representatief qua leeftijd, geslacht en Nielsen regio.

Werving respondenten

- Online vragenlijst via het panel van SSI (www.surveysampling.com).

Veldwerkperiode

30 juni tot en met 10 juli 2015

Bijlage 2 - Achtergrondkenmerken

In tabel 32 worden de achtergrondvariabelen van de consumenten gepresenteerd die een indruk geven van de populatie. In het rapport worden de te verklaren variabelen besproken aan de hand van deze variabelen.

Tabel 32: Achtergrondkenmerken respondenten (n=1.444)

	Totaal %		Totaal %
Geslacht		Inkomensniveau[*]	
Man	49	Minder dan € 1.750	37
Vrouw	51	€ 1.751 - € 2.750	30
		Meer dan € 2.750	33
Leeftijd		Dagactiviteit	
18 t/m 34 jaar	23	Werkend	55
35 t/m 44 jaar	21	Uitkeringsgerechtigd (bijstand/arbeidsongeschikt/ werkloos)	17
45 t/m 54 jaar	22	Gepensioneerd	12
55 t/m 64 jaar	22	Overig niet-werkend	16
65-plussers	12		
Huishoudtype		Woning	
Alleenstaand	27	Huurwoning	41
Alleenstaande ouder	5	Koopwoning	59
Paar	37		
Paar met kinderen	28	Opleidingsniveau	
Met een of meerdere huisgenoten	3	Laag	25
Anders	<1	Midden	37
		Hoog	38

^{*} Het gaat hier om het netto inkomen van de ondervraagde en zijn/haar eventuele partner.

Tabel 33: Samenhang tussen leeftijd en inkomen (n=1.169)

	18 t/m 34 jaar %	35 t/m 44 jaar %	45 t/m 54 jaar %	55 t/m 64 jaar %	65- plussers %
Minder dan € 1.750	39	34	36	39	38
€ 1.751 - € 2.750	22	28	31	38	36
Meer dan € 2.750	39	38	33	24	26

dikgedrukt wijkt significant af van het gemiddelde

Tabel 34: Samenhang tussen leeftijd en type woning (n=1.169)

	Huur %	Koop %
Minder dan € 1.750	61	20
€ 1.751 - € 2.750	25	34
Meer dan € 2.750	14	46

dikgedrukt wijkt significant af van het gemiddelde

Tabel 35: Samenhang tussen inkomen en opleidingsniveau (n=906)

	Laag %	Middelbaar %	Hoog %
Minder dan € 1.750	57	40	28
€ 1.751 - € 2.750	30	31	28
Meer dan € 2.750	13	29	45

dikgedrukt wijkt significant af van het gemiddelde

Tabel 36: Samenhang tussen inkomen en dagactiviteit (n=1.169)

	Werkend %	Niet werkend %	Pensioen %
Minder dan € 1.750	22	65	32
€ 1.751 - € 2.750	32	25	37
Meer dan € 2.750	46	10	31

dikgedrukt wijkt significant af van het gemiddelde

Tabel 37: Samenhang tussen inkomen en huishoudsituatie (n=1.169)

	Met partner, zonder kinderen %	Met partner, met kinderen %	Alleen, zonder kinderen %	Alleen, met kinderen %	Met huisgeno(o)t(en) %
Minder dan € 1.750	22	19	66	70	69
€ 1.751 - € 2.750	34	34	25	19	17
Meer dan € 2.750	45	47	9	12	14

* dikgedrukt wijkt significant af van het gemiddelde

Tabel 38: Samenhang tussen inkomen en geslacht (n=1.169)

	Man %	Vrouw %
Minder dan € 1.750	30	45
€ 1.751 - € 2.750	31	29
Meer dan € 2.750	39	26

* dikgedrukt wijkt significant af van het gemiddelde

Geldzaken binnen de relatie

Wie zorgt er voor de financiën?

Als het gaat om de dagelijkse financiële zaken, dan geeft tweederde van de consumenten aan dat één van beide partners dit doet (zie tabel 39). Bij geldzaken en financiële planning op de lange termijn gebeurt het vaker dat beide partners ongeveer evenveel doen: 36 procent, tegen 30 procent bij de dagelijkse financiële zaken.

Tabel 39: Wie de geldzaken binnen het huishouden regelt (n=1.801)

	Dagelijkse financiële zaken %	Financiële planning op de lange termijn %
Eén van beiden doet het meeste	66	58
Mijn partner en ik doen ongeveer even veel	30	36
Er zijn geen vaste regels: net hoe het uitkomt	2	4
Geen van beiden	1	2

Verschillen in de manier waarop partners met geld om gaan

Aan de consumenten is gevraagd hoe ze vinden dat hun partner met geld omgaat. Zeven op de tien vindt dat de partner goed met geld omgaat. Een even groot gedeelte geeft aan dat ze altijd hetzelfde als hun partner denken over hoe ze met geld om moeten gaan.

Tabel 40: Hoe de partner omgaat met geld (n=1.801)

	Helemaal oneens %	Oneens %	Niet eens, niet oneens %	Eens %	Helemaal eens %
Ik vind dat mijn partner goed met geld omgaat	2	6	21	48	22
Ik en mijn partner zijn het altijd met elkaar eens over geldzaken	2	12	26	44	17
Mijn partner en ik denken hetzelfde over hoe je met geld om zou moeten gaan	2	9	20	50	19

Consumenten die vinden dat hun partner niet goed met geld omgaat, geven vaker aan zelf het meeste te zorgen voor de dagelijkse financiële zaken. 66 procent van hen geeft dit aan, tegen 47 procent van de consumenten die vinden dat hun partner goed met geld omgaat.

Bijlage 3 - Financiële zelfredzaamheid

In paragraaf 2.2 is beschreven welk percentage consumenten de competenties voor financiële zelfredzaamheid ten uitvoer hebben gebracht. Elk van de drie competenties is gebaseerd op drie vaardigheden. In tabel 41 is weergegeven welk aantal, van de in totaal negen vaardigheden, consumenten in de praktijk ten uitvoer hebben gebracht.

Tabel 41: Aantal vaardigheden dat consumenten hebben uitgevoerd

Uitgevoerde vaardigheden behorende bij de drie basiscompetenties voor financiële zelfredzaamheid	2012 (n=1.722) %	2015 (n=1.378) %
1	<1	1
2	<1	2
3	3	3
4	5	5
5	9	9
6	16	16
7	24	24
8	25	25
9	17	14